

תּוֹשֶׁת
ADAR II.
NISAN
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Zbořený libeňský rabinát. K rozhovoru na stranách 6–7. Foto archiv.

JOM HA-ŠOA V PINKASOVĚ SYNAGOZE

Židovská obec v Praze si dovoluje vás a vaše přátele pozvat na pietní shromáždění, na kterém si stejně jako Židé na celém světě připomeneme osud šesti milionů evropských Židů, kteří zahynuli v letech 1933–1945. Tradiční čtení jmen obětí šoa a zádušní modlitby se konají ve středu **30. dubna v 9.30 hodin** v Pinkasově synagoze. Přijďte uctít památku zavražděných. *žop*

JOM HA-ŠOA NA NÁMĚSTÍ MÍRU

Téhož dne, tedy **30. dubna**, od 13 do 16 hodin se již potřetí uskuteční vzpomínková akce Jom ha-šoa na náměstí Míru v Praze. Její účastníci si budou moci alespoň symbolicky připomenout oběti šoa a podílet se na čtení jejich jmen. Setkání pořádá *Institut Terezínské iniciativy, Nadační fond obětem holocaustu a Česká unie židovské mládeže*. K dispozici pro veřejnost budou připraveny četné informační materiály a obsáhlá knihovnička.

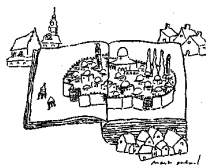
Připravované doprovodné materiály a dokumenty policejního archivu budou na příběžích židovských rodin ilustrovat účinky protizidovských zákazů a nařízení v Protektorátu Čechy a Morava. Propagační materiály budou zvláště zaměřeny na zákazy, které omezovaly pohyb po městě či vstup do restaurací a jejichž cílem bylo zabránit styku „árijců“ s „neárijci“ a uzavírat je v tísnivém „ghettu bez zdí“. Kalendář zvolený za symbol letošního Jom ha-šoa má symbolizovat rychlost vydávání a neprehlednost stále se množících protizidovských nařízení.

Policejní archivy zároveň obsahují množství dokladů o porušování protizidovských opatření a také o snaze se těmto nařízením bránit. Odboj proti nacistům nemusel mít nutně podobu ozbrojeného povstání, a v širším slova smyslu k němu proto náležela i snaha o zachování vlastní důstojnosti a alespoň zdání normálního života, prostě nedodržování protizidovských nařízení či například ilegální pokusy sehnat potraviny pro rodinu. A den vzpomínání na oběti holocaustu může být důstojnou připomínkou tohoto snažení.

Institut Terezínské iniciativy zveřejní na internetových stránkách www.holocaust.cz u příležitosti letošních připomínek databázi obětí šoa. Školy i široká veřejnost tak získají přístup k informacím o obětech deportací českých Židů a o dalších věznicích terezínského ghetta. Údaje o zavražděných budou doplněny fotografiemi a dalšími dokumenty. Věříme, že publikace databáze zásadním způsobem doplní dosavadní způsoby připomínání obětí a vzdělávání o holocaustu v České republice.

Den holocaustu a hrdinství, hebrejsky *Jom ha-šoa ve ha-gvura*, je dnem, kdy se prostřednictvím občanských a náboženských obřadů vzpomíná na památku šesti

AKTUALITY

milionů zavražděných Židů i na židovské hrdiny bojující proti nacistům. Tento vzpomínkový den připomíná zahájení povstání ve varšavském ghettu v roce 1943. *Všechny srdečně zveme. mm*

PAMĚTNÍ DESKA V ROUDNICI

U příležitosti 66. výročí prvních transportů židovských občanů z Roudnice nad Labem do koncentračního tábora Terezín byla odhalena pamětní deska na Městském úřadě v Roudnici nad Labem za podpory Židovské obce Ústí nad Labem a města Roudnice nad Labem. Odhalení pamětní desky podpořili svou účastí občané, zástupci různých svazů, organizací a představitelé města. Za Krajský úřad Ústeckého kraje byl přítomen zástupce hejtmána pan Vonka.

Modlitbu za umučené oběti holocaustu přednesl kantor židovské obce pan David Markovič. Organizační záležitosti vzorně zajistila členka naší obce paní Alena Borská. *unl*

STIPENDIA FEDERACE ŽO V ČR

Federace židovských obcí vyhláší, počínaje rokem 2008, společný projekt Židovského muzea v Praze a FŽO v ČR na podporu rozvoje židovských studií. Účelem projektu je podpora studií mladých občanů ČR a SR, kteří jsou členy některého ze subjektů sdružených ve Federaci židovských obcí v ČR. Stipendium je udělováno na podporu židovských studií kdekoli ve světě nebo na studia dalších všeobecných oborů v Izraeli. O stipendium mohou žádat členové organizací sdružených ve FŽO, kteří jsou k datu podání žádosti o stipendium starší než 18 a mladší než 35 let. Stipendium je určeno pro studia, která uchazeč ještě nezahájil, v minimální délce studia 2 měsíce. Žádosti o udělení stipendia je třeba podat do **15. dubna**, komise o nich rozhodne do 10. května. O výsledku budou žadatelé informováni do 18. května.

Podrobné informace o stipendiu včetně kritérií, kterými se bude řídit jeho udělování, formulářů pro podání žádosti a návodu k použití lze najít na webových stránkách www.fzo.cz. *fžo*

HAGIBOR ZAHAJUJE

Domov sociální péče Hagibor, který za finančního přispění FŽO buduje Židovská obec v Praze, bude oficiálně otevřen začátkem května letošního roku. Poté se do něho budou moci nastěhovat klienti, kteří splní předpoklady pro přijetí a budou přijímací komisí doporučeni.

Podle ustanovení ve smlouvě mezi FŽO a ŽOP se prostřednictvím FŽO mohou o omezený počet míst ucházet členové mimopražských obcí. Možnost zaregistrovat se touto cestou mají také ti, kteří patří do kategorie přeživších holocaustu (bez ohledu na to, zda jsou, či nejsou členy některé z obcí nebo přidružených organizací), a členové organizací, přidružených k FŽO, pokud **nemají trvalé bydliště v místě, které spadá pod územní působnost Židovské obce v Praze**. (Jinak se registrují prostřednictvím sociálního oddělení pražské obce.)

V prvním kole obsazování míst v domově Hagibor (a později kdykoliv jindy) je třeba kontaktovat příslušné sociální pracovníky nebo jejich zástupce v jednotlivých obcích **do 20. dubna 2008**. Ti sdělí zájemcům veškeré údaje o podmínkách přijetí a pobytu v domově a pomohou jim s administrativním vyřízením žádosti. Totéž platí i pro členy přidružených organizací s bydlištěm mimo územní působnost ŽO Prahy – první kontakt je třeba navázat se sociálním pracovníkem ŽO, v jejíž územní působnosti se bydliště uchazeče nachází. Členové organizací, přidružených k FŽO, se přitom prokážou potvrzením o členství. *fžo*

Z OBSAHU:

- K březnovému pochodu neonacistů v Plzni 3**
- Pesach 4**
- Generalizace není židovský princip 4–5**
- O nedocenené Libni a revitalizaci rozhovor s malířem a restaurátorem Václavem Špale 6–7**
- Z neobvyklého úhlu (izraelské filmy na festivalu Jeden svět) 8–9**
- Zapomenuté transporty L. Příbyla 10**
- Rehabilitácia fašizmu 11**
- Pražský rabinát Gutmanna Klemperera 12–13**
- Revitalizace židovských památek v ČR 14–15**
- Cizinec hledá byt (k stému výročí narození Egona Hostovského) 16**
- Elity v Mariávkách ...a další události 18**
- Izrael: Peres v literární Francii 19**
- Kultura 21**
- Výzvy, zprávy 22–24**

Pochod neonacistů, zakázaný v lednu primátorem Plzně Pavlem Rödlem (viz Rch 2/2008), se uskutečnil v sobotu 1. března. Poté co Nejvyšší správní soud (stejně jako plzeňský krajský soud) označil Rödlov zákaz za neoprávněný a zamítl kasační stížnost podanou magistrátem. Také Židovská obec v Plzni se pokusila pochodu zabránit. Řádně a včas si vyhradila pro pietní akce prostor před plzeňskou synagogou, vedení třetího plzeňského obvodu jí však plánované shromáždění zakázalo a žaloba proti tomuto zá- kazu byla Krajským sou- dem v Plzni zamítnuta. Za asistence nejméně tisíce policistů, jízdních hlídek, psodů, obrněných transportérů, které pro tento účel přijely z Prahy,

a připravených vodních děl pochodovaly tedy prvního března „za svobodu slova“ pod černými prapory zhruba dvě stovky neonacistů. Přešli i kolem Velké synagogy, kterou zdravili zařatými pěstmi a voláním „už jsme tady zase“. Mnozí z nich měli obličejе zakryté šátky a kuklami.

Odpůrci pochodu neonacistů se shromáždili před synagogou, ke střetu s pochodujícími extremisty nedošlo. Také proto, že policejní kordon a stroje doslova neprodyšně oddělovaly pochodující zakulce od okolí. Na náměstí Emila Škody, odkud pochod kolem půl čtvrté vyšel, zaznělo několik projevů, v nichž byly formulovány i politické ambice pravicových radikálů: „Vnikněme nejdříve do komunální politiky a pak i do té nejvyšší,“ vyzýval účastníky svolavatel pochodu Václav Bureš. Přítomní také drželi minutu ticha za Palestince, kteří zahynuli v boji proti Státu Izrael. Celý pochod skončil zhruba za hodinu na náměstí Republiky. Účastníci se poté rozešli nebo odjeli vlaky z plzeňského nádraží. „Nedošlo k žádnému incidentu ani zranění, nemáme hlášený žádné pokračující akce v Plzni ani v okolí,“ konstatoval kolem šesté velitel policejních jednotek Jaromír Kníže. Všechno tedy, dalo by se říci, dopadlo dobře. Je tomu ale skutečně tak?

TISÍC POLICISTŮ

To je otázka. Občanské svobody, alespoň z pohledu zákona a jeho nositelů, tedy soudů, byly obhájeny. Svoboda shromažďování a svoboda projevu – padni, komu padni – se naplnily. Proč ale zůstává po tom všem nepříjemná pachut v ústech a pocit, že v Plzni se vyhovělo do krajnosti liteře zákona, ale podstata věci byla opominuta a celkem nikoho ze zúčastněných soudů a institucí – s čestnou výjimkou plzeňského primátora – moc nezajímala?

Proti komu tisíc policistů s vrtníky a transportéry střežilo a ochraňovalo po-

chod necelých dvou stovek osob? A proč jsou ti lidé zakuklení, proč hrozili pěstmi k synagoze, proč se z jejich středu ozval výkřik „Židi do plynu“ apod., když, jak úřady víceméně shodně citovaly, se jednalo o obranu „svobody slova“? Pokud je chtěli chránit proti těm tisícům lidí, kteří se shromáždili v lednu před Velkou synagogou a poté v plzeňské katedrále, aby uctili památku plzeňských obětí holocaustu a odmítli pochod neonacistů, kteří se chtěli obětem vysmívat, pak se skutečně

bylo v lednu v Plzni – jedná o kamufláž a pod hlavičkou manifestace za svobodu slova se připravuje pochodu neonacistů, nemohou už nic dělat. Pokud pak vyšší instance (v našem případě primátor) zasáhne, věc se dostane k soudu či soudům, a ty rozhodnou. A rozhodnou, že se svolavatelům stala křivda a pochod se musí umožnit v náhradním termínu. Také vědomosti o tom, jak a za jakých náležitostí je možné shromáždění, které překročí oznámený účel, rozpustit, jsou nedostatečné (čestným výjimkám se omlouvám).

Celý více než dvouměsíční proces, který v Plzni proběhl, toto vše za vydatné pozornosti médií osvětlil a prokázal. Výsledkem je, že se pochod neonacistů na-

konec uskutečnil, zatímco pokojné shromáždění Židovské obce v Plzni bylo zakázáno. Čili moc dobře to nedopadlo.

V BLUDNÉM KRUHU

Možná by podobné záležitosti dopadaly jinak, kdyby si zúčastnění aktéři, kteří reprezentují veřejný zájem a mají pravomoci rozhodovat, uvědomili, jak schizofrenně si počínají. Pokud se veřejně mluví a píše o tom, že neonacistům nelze pochod zaká-

zat, pokud se jako neonacisté veřejně neprojeví, jsme v bludném kruhu. Neonacista je současný nositel nacistické ideologie, kterou se snaží všemi jemu dostupnými prostředky uskutečňovat. Tato ideologie je postavena mimo zákon, ale

její nositel, pokud prohlásí, že se chce se stejně smýšlejícími soudruhy zasadit veřejným pochodem o „svobodu slova“, dostane nakonec od nejvyšších instancí ujištění, že mu v tom nikdo nesmí bránit. Na všech úrovních se přitom o oznamovatelích pochodu jako o neonacitech mluví, protože jinak je jako skupinu ani označit nelze. (S jistou obezřetností se tak označují i oni sami.)

A ještě jedna věc je hodná povšimnutí. Normální člověk, pokud by se o něm v novinách psalo a v televizi a rozhlase veřejně říkalo, že je neonacista, by se obrátil na příslušný soud a všechny ty instituce i žurnalisty a kde koho žaloval, aby obhájil svou čest. Znáte jeden případ, kdy to udělal někdo z kruhů, které jsou označovány jako neonacistické? Nikoliv. Protože oni jsou na toto označení hrdí. **JÍRÍ DANÍČEK**

DOPADLO TO DOBŘE?

/K březnovému pochodu neonacistů v Plzni/

jedná o vyhozené peníze. Tito lidé nebyli ani zakuklení, ani agresivní, ani ozbrojení. Přišli důstojně a pokojně vyjádřit to, co každý normální člověk dobře ví: že demokracie a nacismus jsou dva neslučitelné a proti sobě směřující principy.

Každý, velitelem jednotek počínaje a řadovým policistou konče, ví, o co se jedná. Policejní síly jsou tu především proto, aby zabránily „pokojným demonstrantům“ v agresivitě, se kterou se nikdy netajili a netají, popřípadě ve střetu s protivníky z opačného křídla, kteří také využívají násilí jako způsob diskuze. Co s tím ale má společného normální občan, kromě toho, že to všechno platí? Policii to nelze vyčítat, ta dělá svou práci a je třeba konstatovat, že v mezích zadání jí dělá zatím dobře. Problém je spíš v „zadání“.

PRAVIDLA EXISTUJÍ

V Plzni se ukázalo, jak málo jsou orgány místní správy připraveny na nestandardní situace, pokud jde o veřejný pořádek vůbec a extremismus nejrůznějšího druhu zejména. To, že existuje ohlašovací povinnost při pořádání veřejných shromáždění i možnost městských či obecních úřadů se k nim vyjádřit, přece znamená, že určitá pravidla tu existují. Jde o to je znát a být si jich vědom. Ve zdrcující většině případů – a to byl i případ plzeňského třetího obvodu – se úředníci nahlášenou akcí v podstatě nezabývají, zkontrolují formální náležitosti, a jsou-li v pořádku, v zákonem stanovené lhůtě se nevyjádří. Tím je pro ně věc vyřízena. Když se pak od jiných dozvedí, že se – jako tomu

Policie čeká na obránce svobody slova. Foto R. Kodera.

Šlomo Riskin

PESACHOVÝ SEDER

Seder, který je vyjádřením přikázání „A řekneš svým dětem“, ztělesňuje obtížnost rodičovské role. Každý z účastníků slavnostní večeře pojí *karpas*, což je podle běžného překladu jarní zelenina. Rabi Kluger ovšem tvrdí, že slovo *karpas* je odvozeno od vybrané tkaného a zbarveného oděvu, který praotec Jákob daroval oblíbenému synu Josefovi a který Raši spojuje se zvláštní ozdobou na paláci krále Ahašveroše. Většinou zeleninu namáčíme do slané vody; nicméně existuje i jiný zvyk namáčet *karpas* v *charosetu* (směsi z ořechů a vína, jež Jeruzalémský talmud pokládá za připomínku krve). Když si vzpomene, že Josefovi bratři namočili Josefův karpasový plášť do krve zabitého kozla (1M 37, 31), je zřejmé, že seder zahajujeme vzpomínkou na vztah Jáкова a Josefa. O tomto vztahu moudří Talmudu prohlásili, že je příkladem otcovského protěžování jednoho dítěte před ostatními, což způsobuje v rodině žárlivost (B. T. Šabat 10b).

Z tohoto pohledu je seder jednak návodem rodičům, jak vštěpovat dětem židovskou tradici, ale současně také varováním, jak složitý a citlivý je proces výchovy.

Jak se vyhnout osidlům? Za prvé je zásadní milovat všechny své děti, i ty, které odbočily ze správné cesty. Proto sedí u stolu čtyři typy dětí a jedno z nich je vzpurné. I to ovšem musíme pozvat k tabuli, aby cítilo rodinné sympatie. Ještě zajímavější je, jak Hagada toto vzpurné dítě definuje: není to člověk, který nedodrží šabat, ani ten, kdo jí nekošer pokrmy; je to ten, kdo se vyřazuje ze židovského společenství. V judaismu je naprosto zásadní, že Žid se cítí součástí celé židovské rodiny. Každý židovský rodič tedy musí přijímat všechny své potomky. Zlé dítě se zřejmě k rodičům chová drze a provokativně. Autor Hagady v takovém případě radí: „*Jakhe* jeho zuby“, složité sloveso, které se většinou překládá jako „obrus mu zuby“, neboli plácní ho přes pus. Nic však není správné interpretaci vzdálenější. Hebrejské sloveso *hakhe* znamená odstranit ostrost železa, tím že je zahřejeme (Kohelet 10, 10). Moudrý rodič tedy obrousí slova zlobivého dítěte tak, že ho zahrne hřejivou rodinnou láskou.

Dále bych chtěl zdůraznit, že rodiče nesmí své potomky vnímat podle šablony. Vždyť i na typy dětí v Hagadě se lze dívat různými očima. Z učeného se může vyklubat ten, co „všechno ví a všechno zná“, pohrdavý a arogantní tvor. Slavný lublinský jasnovidce přeče řekl: „Mám raději hříšníka, který o sobě ví, že je hříšník, než

PESACH (A PURIM)

spravedlivého, který ví, že je spravedlivý.“ Zlobivé dítě je alespoň upřímné a vždycky se může napravit. Mírné dítě je třeba naivní a srdečné a to, které se „neumí zeptat“, se možná pohybuje v oblastech mimo logické chápání, jež se přibližují oblasti

Samuel Bonneh: Seder, Jeruzalémská hagada, 1968

Boží. Každý z nás v má v sobě kousíček všech čtyř dětí, nikdo není buď zcela dobrý, nebo úplně špatný. Posláním Hagady tedy je: milujte své děti a stále je nesudte, buďte moudří, a nikoli trestající.

David Hartman

GENERALIZACE NENÍ ŽIDOVSKÝ PRINCIP

Následující text publikoval rabi David Hartman (1931), náboženský filosof a pedagog, zakladatel jeruzalémského centra zabývajícího se studiem židovského náboženského myšlení (*Shalom Hartman Insti-*

tute), dne 12. března v deníku *Ha'arec*. Reagoval jím na tragické události v ješivě *Merkaz harav* (viz str. 24). Dodejme jen, že *Hartmanův apel* nebyl vyslyšen všemi: 16. března vyrazily do ulic stovky židovských pravicových aktivistů, kteří volali po pomstě za zavražděné chlapce; někteří pronikli i do vrahovy rodné osady a házel na jeho dům kameny. Proti demonstrantům zasáhla policie, několik lidí bylo zatčeno.

Strašlivá a tragická událost, když v Jeruzalémě v ješivě *Merkaz harav* zavraždil útočník chlapce, kteří studovali Tóru, vyvolala mezi židovským národem a jeho nepřáteli ten nejsilnější možný hněv. Když lidé o tomto činu mluví, používají termín *Amalek* jako metaforu a symbol nejzarytějšího nepřítele Izraele, jehož je třeba beze zbytku zneškodnit. *Amalek* je symbolizován *Hamanem* a je zmiňován ve zvláštním čtení z Tóry, jež čteme v týdnu před *Purimem*.

„Pomni, co učinil tobě *Amalek* na cestě, když táhli jste z Egypta, jak vyšel tobě v cestu a odřízl zadní voj tvůj, všechny zesláblé za tebou, když tys byl unavený a zemdlený, a (on) nebál se Boha. Tak staň se: až ti Hospodin, Bůh tvůj, dopřeje klidu ode všech nepřátel tvých vůkol v zemi, kterou ti Hospodin, Bůh tvůj, dává v úděl, aby ji zaujal, vymažeš památku *Amalekovu* zpod nebes – nezapomeň!“ (5M 25,17–19)

O letošním šabatu před *Purimem*, o šabatu *zachor* (šabatu vzpomínky) jsme při *haftaře* četli *Hospodinovu* žádost k *Saulovi*, aby zahubil celou komunitu, včetně žen a dětí: „*Samuel* řekl *Saulovi*: Hospodin mě poslal, aby tě pomazal za krále nad jeho lidem, nad *Izraelem*. Nyní tedy poslechni *Hospodinova* slova. Toto praví Hospodin zástupů: Mám v patrnosti, co učinil *Amalek Izraeli*; položil se mu do cesty, když vystupoval z Egypta. Nyní jdi a pobij *Amaleka*; jako klaté zničíte vše, co mu patří. Nebudeš ho šetřit, ale usmrτίš muže i ženu, pachole i kojence, býka i ovci, velblouda i osla!“ (1. Samuelova 15)

Vzpomínat na *Amaleka* a používat tento termín k tomu, abychom popsali vraždění, k němuž došlo v Jeruzalémě, je naprostá chyba. Termín *Amalek* vyvábí generalizaci, *Amalek* znamená ontologické zlo v lidech, kteří nejsou schopni proměny – a jedinou odpovědí na takovou formu zla je totální vyhubení.

Proti základnímu principu judaismu

Takto uvažují ti členové *Knesetu*, kteří tvrdí, že musíme vyhnat Araby z *Izraele*, a kteří se dopouštějí generalizace, že každý

Arab je potencionální Amalek, jehož je třeba zničit nebo vyhnat ze země, pro něhož není v Zemi izraelské místo a nedokáže žít v míru s lidem izraelským.

Taková reakce – generalizace, podle níž jeden hrozný incident vyvolá nenávisť k veškerému arabskému obyvatelstvu Izraele – je v naprostém rozporu s nezákladnějším principem judaismu: že Bůh čeká po celý hříšníkův život až do jeho smrti, že se člověk navrátí, bude se kát a nalezne novou cestu, jak žít.

Bývalý ministr školství Zevulun Hammer mi jednou řekl, že mu šéf generálního štábu Cahalu pověděl, aby připravil izraelské děti na myšlenku permanentní války s Araby a Palestinci. Jako příklad uvedl Knihu soudců, v níž se píše o nových válkách a hrůzách, které se objevují každých dvacet let, a dodal, jak by bylo možné vychovávat naše děti tak, aby nevěřily v možnost míru, vzájemného usmíření a filosofie „žij a nech žít“.

Nehájím teď možnosti mírového uspořádání v Zemi izraelské. Nejsem snílek ani si nepřítel nepříkrašluji. Jsem si zcela vědom toho, že spousta lidí touží zničit nás i naši zem. Ale i když to všechno dobře vím, nesmím zapomínat na to, že každý člověk byl stvořen k obrazu Božímu, je schopen morální obrody a dokáže hledat cesty míru a dobra v tomto světě.

Nepodléhejte modelu amaleka

Je velmi důležité, abychom ze sebe vymýtili model Amaleka a na hrozná skutky hleděli vždy tak, že je vykonává jeden určitý člověk nebo určitá skupina fanatiků; nesmíme připisovat celému národu to, co činí jedinci.

Tak totiž jednal Haman. Když se mu Mordechaj nepoklonil, nerozhněval se jen na něj, ale na všechny Židy.

My, kdo jsme tolik trpěli chorobou generalizace, nesmíme upadnout do téže pasti, podlehnout démonickému nutkání mstít se na celém národu za zločiny jednotlivců.

Potěšilo mě, že při pohřbu těch osmi krásných mladíků nezaznělo volání po pomstě. Cítil jsem tam jen smutek, hrůzu z toho, že měsíc adar, který má přinášet radost, začal pohřbem osmi vzácných mladých studentů, kteří byli zabiti, když studovali Tóru. I když cítíme hněv a vztek a hořkost, náš národ prokazuje nesmírnou sílu tím, že se nikdy nevzdává naděje pro společně sdílený svět a že z bestialních činů jednotlivců nevyvozuje závěry týkající se všech.

(Texty rabínů Šlomo Riskina a Davida Hartmana přeložila A. Marxová.)

BOHOSLUŽBY v pražských synagogách – duben 2008

Staronová synagoga

4. 4.	pátek	začátek šabatu	19.21 hodin
5. 4.	sobota	TAZRIA 3M 12,1–13,59 hf: Ez 45,16–46,18 SABAT HACHODES mincha	19.00 hodin
		konec šabatu	20.30 hodin
6. 4.	neděle	Roš chodeš nisan	
11. 4.	pátek	začátek šabatu	19.32 hodin
12. 4.	sobota	MECORA 3M 14,1–15,33 hf: 2Kr 7,3–20 mincha	19.15 hodin
		konec šabatu	20.42 hodin
17. 4.	čtvrtek	<i>úklid chámecu – půst prvorozených</i>	4.14–19.59 hodin
18. 4.	pátek	<i>odstranění chámecu do 11.27 hodin</i> začátek šabatu	19.43 hodin
19. 4.	sobota	ACHAREJ MOT 3M 16,1–18,30 hf: Mal 3,4–24 SABAT HAGADOL mincha	19.30 hodin
		konec šabatu	20.55 hodin
20. 4.	neděle	1. SEDER – povede rabín Sidon 1. den PESACH	21.15 hodin
21. 4.	pondělí	2. SEDER (<i>sfirat haomer</i>) – povede rabín Koller 2. den PESACH	21.00 hodin
		konec 2. dne svátku	20.58 hodin
25. 4.	pátek	4. den chol hamoed – začátek šabatu	19.54 hodin
26. 4.	sobota	7. den PESACH hf: 2S 22,1–51 mincha	19.30 hodin
		konec šabatu	21.07 hodin
27. 4.	neděle	8. den PESACH – MAZKIR konec svátku	21.09 hodin

V sobotu a o svátcích šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Vysoká synagoga

Ve všední dny a chol hamoed (poloviční svátky) šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin, mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.

Jeruzalémská synagoga

20. 4.	neděle	1. den PESACH	9.00 hodin
21. 4.	pondělí	2. den PESACH	9.00 hodin
25. 4.	pátek	předvečer 7. dne PESACH	20.00 hodin
26. 4.	sobota	7. den PESACH	9.00 hodin
		předvečer 8. dne PESACH	21.00 hodin
27. 4.	neděle	8. den PESACH MAZKIR	9.00 hodin 11.00 hodin

Každou sobotu šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Páteční večerní bohoslužby se nekonají.

Španělská synagoga (Bejt Praha)

Každý pátek v 19 hodin kabalat šabat.

PESACH – Bejt Praha – 21.4. od 19 hodin na židovské radnici ve 3. patře.

Bejt Simcha

V sobotu 12. dubna od 10 hodin ranní bohoslužba s Masorti a rabínem Hoffbergem.

V sobotu 19. dubna od 18 hodin v restauraci Mánes pesachový seder.

V pátek 25. 4. od 18 hodin v restauraci Mánes kabalat šabat s rabínem Kučerou: bohoslužba, večere, program věnovaný 60. výročí Státu Izrael.

Kabalat šabat každý pátek od 18 hodin.

Pinkasova synagoga

Ve středu 30. dubna v 9.30 hodin shromáždění ke dni Jom ha-šoa.

O NEDOCENĚNÉ LIBNI A REVITALIZACI

Rozhovor s malířem, restaurátorem a zakladatelem Sdružení SERPENS Václavem Špale

Foto Anna Tomášková.

Václav Špale (nar. 1950 v Mladé Boleslavi) vystudoval pražskou AVU obor malířství, poté se věnoval vlastní tvorbě a od roku 1980 také restaurování nástěnných maleb a sgrafit. Samostatně i jako vedoucí kolektivu restaurátorů restauroval více než dvě stovky objektů a mezi nimi i řadu židovských památek (synagogy v Kolíně, Čáslavi, v současnosti v Písku, Neveklově a Nové Cerekvi). Ilustroval přes třicet knih, vytvořil i několik scénografií (představení Babička v Divadle Husa na provázku aj.). Je dlouholetý jednatel Spolku výtvarných umělců Mánes a podílí se na jeho výstavní koncepci. Od osmdesátých let měl na dvacet samostatných výstav a účastnil se několika desítek výstav kolektivních v ČR i v zahraničí.

Jste dlouholetým organizátorem výstav a dalších akcí v libeňské synagoze. Jak myšlenka využít synagogu jako výstavní prostor vznikla?

Někdy v roce 1992 jsem byl pozván na Moravu na sympozium do podobného prostředí a chtěl jsem

se pak kolegům revanšovat. Hledal jsem v Praze vhodný inspirativní prostor a našel jsem kromě jiných libeňskou synagogu. V Mataně jsem se dohodl s inženýrem Borgesem, klíčem odemkl rezavá vrata a první výstava s názvem *Zastavený čas*

byla zanedlouho zahájena. To místo jsem dobře znal již dříve, protože jsem vyrůstal v sousedním Karlíně.

Pamatujete tedy ještě starou Libeň.

Jistě. Dříve stála synagoga uprostřed zástavby a blízko byl i dům v ulici Na Hrázi, v němž bydlel Bohumil Hrabal. Komunisté zbourali v 80. letech kvůli metru celé okolí včetně rabínského domu a to, že stojí synagoga, je vlastně zázrak. Dvěma mladým památkářům se na poslední chvíli podařilo synagogu zapsat jako kulturní památku. Zbytek nedalekého židovského hřbitova byl zasypan už roku 1965 v rámci akce „Za Prahu krásnější“ a leží tam pod zhruba osmimetrovou navážkou.

Zbořili komunisté opravdu všechno?

Zůstalo opravdu jenom pár domečků bývalé židovské čtvrti. A představte si, že tři objekty byly zbořeny loni! Stály totiž uvnitř továrního komplexu, a když se bourala továrna, zbourali i je. Měly pravděpodobně renesanční sklepy...

Jaký program jste pro synagogu vymyslel?

Nejdřív jsem spolupracoval s Vysokou školou umělecko-průmyslovou, později

1995 přišel režisér Ivo Krobot s návrhem rozšířit akce i o divadelní a hudební představení, která se pohybují na hranici mezi jednotlivými oblastmi a mohou čerpat ze všeho, co tento prostor nabízí. Kromě výtvarníků se tak ve sdružení objevili i divadelníci (herec V. Javorský), hudebníci (L. Šonka), časem přibývají i mladí lidé.

Už v roce 1995 tak vznikl mezinárodní festival performance a akčního umění, jeho část byla věnována Vladimíru Boudníkovi. Začala se formovat dramaturgická linie, kterou se snažíme dodržovat dodnes. Ta logicky vychází z charakteru stavby i jejího okolí. Málo se ví, jak byla Libeň pro židovské obyvatele Prahy významná, že v libeňském ghettu žilo v některých obdobích více lidí než na Starém Městě. Původně tu bylo víc Židů než ostatních obyvatel a podíleli se významně na libeňské historii, i té novodobé. Od poloviny 19. století tu podnikali a většina nově vznikajících továren, například největší výroba voskovaného plátna v Rakousku-Uhersku, byla v židovských rukou.

Dramaturgie se tedy týká osudů židovské Libně.

Ano, na jedné straně je orientovaná na osudy židovské Libně – pořádali jsme výstavu historických fotografií, jiné programy, výstavy, divadelní a hudební projekty připomínaly židovskou historii nebo se obecně věnovaly židovské kultuře a judaismu. A pak v komponovaných pořadech připomínáme i další kulturní historii Libně a její významné obyvatele: Bohumila Hrabala a skupinu, která se tu vytvořila kolem něj, Vladimíra Boudníka, Egona Bondyho i další, méně známé libeňské básníky.

Snažíme se, abychom uváděli programy přímo pro toto místo vytvořené, aby na něj nějakým způsobem reagovaly. Za těch patnáct let jsou to již dvě stovky jednotlivých projektů.

Novorománská libeňská synagoga, postavená v letech 1846–58. Foto Jiří Daniček, 2007.

vzniklo Sdružení SERPENS. Zprvu jsme pořádali jen výstavy a výtvarné performance. Od začátku se věnujeme mladým tvůrcům a studentům, v synagoze často vystavují své absolventské práce s přímým zadáním pro tento prostor. V roce

Bohumil Hrabal synagogu ve svých prózách zmiňuje...

Byl v ní sklad kulis divadla S. K. Neumann a Hrabal jistý čas pracoval v diva-

Z představení *Jób* (divadelní dílna Archa, libeňská synagoga 2006). Foto archiv.

dle jako kulisák. Jednu nádhernou povídku *Pražské jesličky* zasadil přímo do ní. Zdramatizoval jsem ji a v synagoze, tedy na autentickém místě jejího děje, jsme ji uvedli u příležitosti Hrabalových nedožitých devadesátin. Ty narozeniny jsme ostatně připomněli opravdu důkladně – na různých místech Libně a s mezinárodní účastí.

Kolik akcí ročně pořádáte?

Prozatím jsme závislí na grantech – kolik peněz získáme, tolik můžeme utratit. Pomáhá nám samozřejmě to, že máme od židovské pražské obce jen symbolický nájem. Uskutečníme tak čtyři výstavy ročně a šest až osm dalších programů. Synagoga je otevřena jen sezonně, protože se v ní netopí, tedy od poloviny dubna do půlky října.

Znáte podobná sdružení, která působí v synagogách, inspirovali jste je?

Byli jsme asi první a tak jsme se později na různých místech snažili iniciovat podobné aktivity. Když jsme začínali opravovat Čáslav, viděl jsem, že místní o tamější synagogu moc nedbají. Uspořádali jsme tam dny otevřených dveří a předvedli to, co děláme v Praze – výstavu, divadlo, koncert, abychom Čáslaváky inspirovali. Své aktivity jsme prezentovali v Písku i jinde. V opravovaných synagogách jsou pořádány dny otevřených dveří a nevěřili byste, jak jsou hojně navštěvovány a jak se lidé zajímají. Dnes je takových sdružení jako naše celá řada, většinou mají vlastní plány a program. Šikovní jsou třeba v Úštěku, Krnově, Písku, Baševi v Jičíně a další.

V poslední době spolupracujete s Federací ŽO a pražskou židovskou obcí na

projektu Revitalizace židovských památek. V čem tato spolupráce spočívá?

Jako organizátor a přímý účastník kulturních akcí i jako člověk, který židovské památky restauruje a v poslední době i řídí jejich opravy, jsem získal určité zkušenosti, které mohu zúročit. Tak jsem se možná trochu samospádem stal zástupcem hlavního koordinátora projektu Jana Kindermanna. Zatím se židovské obce soustředily převážně na vlastní opravu devastovaných a zanedbaných židovských památek. V tomto projektu Evropské unie, do kterého jsou v České republice vybrány pouze špičkové památky, vesměs památky UNESCO, nejde ani tak o samotnou opravu, ale především o oživení restaurovaných budov. Jde o to, jak s těmito objekty zacházet, jak z nich udělat opravdu „živou památku“. Jak ji naplnit aktivním obsahem, nejen reminiscencemi na minulost, i když i to je v našich podmínkách samozřejmě také cenné. Projekt je směřován k dlouhodobému kulturnímu a vzdělávacímu využití. Zamýšlená síť center židovské kultury je příležitostí otevřít židovskou kulturu široké veřejnos-

schopné si na svůj provoz alespoň částečně vydělat.

Jak si to konkrétně představujete?

Třeba synagoga v Březnici. Krásná budova z roku 1725, která se už léta opravuje. Patří k ní bývalý obecní dům – sídlo vedení obce, který je nyní v soukromém majetku, ale jedná se o jeho prodeji Federaci židovských obcí. Pokud by to vyšlo, v synagoze by se konaly různé kulturní a společenské akce a v obecním domě by byla kromě informačního centra třeba kavárnička a také ubytování – místo, které by bylo zázemím pro návštěvníky i účinkující. Tak by se objektům navrátily alespoň částečně některé dříve přirozeně fungující funkce. Totéž by mělo vzniknout i na ostatních vybraných místech. Jde o to, aby byly vytvořeny příznivé podmínky pro provozovatele, které by jim dovolily soustředit se na tvorbu vlastních programů, na jejich vzájemnou výměnu i na ovlivňování revitalizace dalších židovských památek v jejich okolí. Měly by to být příklady a modely pro využívání objektů, které nebudou do projektu zařazeny.

Zatím projekt připravujete. Co je podle vás nejobtížnější?

Získat partnery v místech – někoho, koho tenhle plán zaujme a bude nám systematicky a spolehlivě pomáhat. Podobné akce vždycky stojí na jednotlivcích, a je opravdu těžké takové „dobrodruhy“ najít.

Programy v libeňské synagoze pořádáme pod mnohoznačným titulem *Otevřeno*. Pro

Zmizelé libeňské ghetto už revitalizovat nelze, ale synagogu se zachránit podařilo. Foto archiv.

ti v poučené, nezprofanované podobě. Navíc z pohledu židovské tradice na významných místech v Čechách a na Moravě. V neposlední řadě jde i o to, pokusit se vytvořit takový způsob obnovy a následného provozu, aby tyto památky byly

mě tenhle projekt znamená jistě zadostiučinění – že akce, které jsem dělal spíš z nadšení a o nichž jsem si myslel, že se rozšíří v nedohledné perspektivě, teď mají šanci a že otevřeno bude i na dalších místech. Doufáme že brzy. **ALICE MARXOVÁ**

Z NEOBVYKLÉHO ÚHLU

Izraelská zpráva z festivalu dokumentárních filmů *Jeden svět*

„Umlčme tu písničku“, hlásalo ze všech plakátů letošní motto festivalu dokumentárních filmů o lidských právech *Jeden svět 2008*. Je to trochu paradox: vždyť ústředním tématem letošního ročníku *Jednoho světa* bylo bezpráví diktatur a totalitních režimů, a kdo jiný než diktátoři moderní doby byl mistrem v umlčování ostatních, nevyhovujících hlasů? Ale jak se zdá, tvůrci zněly i celkové mediální tváře festivalu si pohrávali s nadsázkou, ironií a paradoxem záměrně. Vědomě tak samotnému tématu boje za lidská práva podsunuli určitý otazník, zpochybnění, potřeba kritického odstupu. Tento přístup je zvláště důležitý v problematice Izraele a blízkovýchodního konfliktu, který nezřídka vede levicové aktivisty a intelektuály k příliš jednoduchým a samozřejmým soudům o tom, kdo je tu viníkem či porušovatelem lidských práv – a kdo obětí. A uznání patří dramaturgii *Jednoho světa*, která tento laciný lidskoprávní patos soustavně rozbíjí mimo jiné i uváděním izraelských dokumentů, jež se vyhýbají černobílému vidění a zprostředkovávají divákům festivalu pohled na méně známé aspekty této komplexní problematiky. Letos uvedl festival tři izraelské dokumentární filmy (čtvrtý v koprodukcii), z nichž každý svým způsobem provokuje k otázkám a ukazuje složitou realitu Izraele z neobvyklého úhlu.

CHTĚLA BYCH VIDĚT, JESTLI SE USMÍVÁM

„Někdy si připadám jako blázen, protože se mi vybavují vzpomínky na věci, které vypadají úplně neskutečně a možná se ani nikdy nestaly – ale přitom vím, že se musely stát, protože ty vzpomínky jsou nesmírně živé,“ říká jedna z postav v úvodní scéně dokumentu Tamar Jaromové *Jestli se usmívám* (Lir’ot im ani mechajechet, 2007) o dívkách, které vykonaly vojenskou službu v oblasti Gazy či Západního břehu. Těživý snímek, v němž šestice ženských postav vzpomíná na traumatické zážitky z armády, byl natočen režisérkou z osobních pohnutek – sama se v podobné roli ocitla v osmnácti letech po odvodu do armády a tato zkušenost se na ní dle jejích vlastních slov navždy podepsala.

Film doprovázejí ilustrační záběry z míst konfliktu a několik amatérských videí zobrazujících život na základnách, to hlavní se ale odehrává v rozhovorech s dívkami, které zde vypovídají zcela otevřeně a bez přikrášlování o tom, co prožily. Každá

z nich zastávala v armádě jinou pozici – najdeme tu zdravotnici, pozorovatelku, výchovnou pracovníci, stráž na checkpointu – jejich zkušenosti jsou však v mnohem ohledu podobné. Tím společným jmenovatelem je nejen jejich osamělost v drsném chlapském prostředí, ale také tíha odpovědnosti za nesmírnou moc, která jim byla svěřena, a lehkost jejího zneužití. Jedna z žen tak vzpomíná na to, jak jí palestinský terorista zastřelil kamarádka a jak druhý den nechala na kontrolním stanovišti stát frontu Palestinců ve

Záběr z filmu *Jestli se usmívám*.

slunečním záru dvanáct hodin, jako by oni za to nesli vinu. Druhá si vybavuje situaci, kdy na ni arabský mladík dělal obscenní posunky a ona ho nechala neúměrně krutě vytrstet svými kamarády-spoluvojáky. Dívka, která pracovala jako ošetřovatelka, vypráví o tom, jak jí na nemocničním stole zemřelo izraelské dítě zraněné při palestinském atentátu, kterému nedokázala pomoci. Další se v emotivní scéně roztrhne vzpomínkou na okamžik, kdy navigovala ostatní vojáky do akce, při které jeden z nich padl – „ta krev je pořád na mých rukou, nejde ji smýt,“ říká.

Ačkoliv film se může jevit jako velmi kritický k praktikám izraelské armády, ve skutečnosti je politická problematika zatlačena do pozadí a hlavní zájem se koncentruje na absurditu násilí, které na člověku zanechá navždy stopu a pocit morálního selhání, s nímž se musí vyrovnat, ať už se ocitl na kterékoli straně – pachatele či trpitele násilí, pouhého svědka či přímého účastníka. Proto si možná režisérka zvolila jako hlavní aktérky svého dokumentu ženy, které vynikají větší empatickou citlivostí a emotivní pamětí, byt v okamžiku potřeby mohou osvědčit větší sílu. Tak tomu bylo v případě titulní hrdinky snímku, které byl svěřen úkol omývat mrtvolu Palestinců předtím, než budou vráceny arabským úřadům, neboť ostatním vojákům se z tohoto úkolu dělalo nevolno. Jednou měl mrtvý v posmrtné křeči erekci,

a protože šel zrovna někdo kolem s fotoaparát, dívka se v této absurdní scéně nechala vyfotit; později se za snímek začala hluboce stydět a nikomu o něm neříkala. Režisérce se svěřil, že by ho chtěla najít a podívat se na něj: „Chtěla bych vidět, jestli se na něm usmívám.“ Ale když si ho v závěru dokumentu prohlíží, kamera nám místo fotky ukáže jen její tvář zalitou slzami, zatímco si ho prohlíží. „Jak jsem si proboha mohla myslet, že na tohle zapomenou,“ řekne ještě.

UNIVERZITA ZA MŘÍŽEMI

Oceňovaný snímek dokumentaristy a režiséra Šimona Dotana *V kotli* (Bitchonim, 2006) je jedinečný především tím, že nás zavádí na místa, která zůstávají z hlediska mediálního zájmu poněkud ve stínu. Sledujeme v něm zblízka život palestinských vězňů, kteří si odpykávají vysoké (často mnohonásobně doživotní) tresty za přímý či nepřímý podíl na teroristických útocích v jedné z nejtřeštěnějších izraelských věznic. A pohled do zákulisí vězeňského života je v mnohem ohledu překvapivý. První, čeho si všimneme, jsou komfortní a vstřícné podmínky, které trestancům izraelská správa poskytuje: nadstandardně vybavené cely včetně televize připomínají útulně zařízenou ubytovnu, Palestinci se těší interní samosprávě a jejich zvolení představitelé přátelsky komunikují s vedením věznice o každodenních potřebách. K dispozici je vlastní modlitebna s imámem, vězni mohou studovat na univerzitě a jejich rozdělení do cel respektuje politickou příslušnost, takže zvlášť bydlí stoupenci hnutí Hamás a zvlášť příslušníci Fatahu. Jestli si vůbec někdo z Palestinců stěžuje na postup izraelské strany, jsou to davy příbuzných přicházející na návštěvu a hořekující

Záběr z filmu *V kotli*.

nad nedostatečnou možností kontaktu s blízkými. Naopak z tváří vězňů lze vyčíst spokojenost a sebevědomí, protože život za mřížemi pro ně není ztraceným časem – mnozí jej využívají k sebevzdělávání, k flexi a k třibení politického myšlení.

Dokument sleduje v rozhovorech a debatách postoje a názory uvězněných teroristů, a ačkoliv se tu setkáme i s přetrvávajícím fanatickým radikalismem, který dominuje

zejména v ženském křídle věznice (snad nejmrazivějším momentem je výpověď ženy, která zorganizovala sebevražedný útok na jeruzalémskou restauraci a s širokým úsměvem na tváři a ostantativní lhostejností odpovídá na otázku, kolik při něm zemřelo dětí), film se soustředí spíše na ty, u nichž pobyt ve vězení znamenal určitou změnu způsobu myšlení. Izrael dnes podle statistik zadržuje asi desítku tisíc palestinských vězňů, z nichž většina byla odsouzena právě za účast na teroristických akcích. Jelikož bývalí i současní vězni vstupují významně do palestinské politiky a pobyt ve vězení je přímo předurčuje k politické dráze (to v dokumentu dosvědčují jak palestínští političtí představitelé, tak i výsledky voleb, v nichž úspěšně kandidovali i mnozí z uvězněných), je velmi důležité, jakým způsobem se budoucí politická elita ve vězeních formuje. Dotánův snímek naznačuje, že se Izraelcům

Záběr z filmu *V Kotli*.

daří vstřícným a racionálním přístupem palestinské radikály skutečně kultivovat, takže se nejen nezatvrzují ve svých dřívějších nenávistných postojích, ale jejich názory se posouvají k výrazně pragmatičtějšímu, umírněnějšímu a politicky vyspělejšímu pohledu. Svůj díl má na tom jistě i přístup ke studiu, který je omezený na izraelské vysoké školy, vedle prestižní Hebrejské univerzity také na Open University of Israel. Vězňům se tak otevírá nový, komplexnější pohled na svět, nezátížený (tak jako to bývá na arabských univerzitách) jednostrannou ideologií. Nutná znalost hebrejštiny a bezprostřední kontakt s Izraelci je zase učí respektu a dialogu s opačnou stranou.

Dokument *V kotli* byl natočen v roce 2006, tedy v období, kdy probíhaly volby do palestinské samosprávy, které skončily drtivým vítězstvím Hamásu. K jakým neblahým důsledkům toto vítězství vedlo, dnes bohužel víme. Přesto tento film vysílá k divákům určitou naději na změnu, hlavně ve chvílích, kdy se palestínští vězni z obou hlavních politických táborů vyjadřují k budoucnosti svého národa – na obou stranách už bylo dost krveprolití, říkají, a budeme-li moci žít ve státě, kde se život nepodobá „jednotce intenzivní péče“, můžeme být s Izraelem dobrými sousedy. Jaký je to kontrast s atmosférou v ulicích palestinských měst po volbách, jimiž jsou v dokumentu scény z věznice proloženy:

divoká radost provázená střílením ze samopalů do vzduchu ukazuje, jak dlouhou cestu v proměně myšlení budou muset Palestinci ještě ujit.

O SVATOSTI A (NE)TOLERANCI

Třetí izraelský snímek na Jednom světě, dokument *Svaté město uvádí* (Jerušalajim ge'a le hacig, 2007), se od politické tematiky obrací k tematice občanskoprávní: jeho námětem je uspořádání světového „pochodu hrdošti“ homosexuálů, takzvané Gay Pride Parade, v Jeruzalémě v roce 2006 a vlna odporu, která se proti němu zvedla v místní konzervativně-ortodoxní náboženské komunitě. Právě na kampaň proti pochodu, spíše než na záměr akce či její samotný průběh, se filmaři nejvíce soustřeďují – osmdesátiminutový dokument ukazuje těžkosti, jimž musí organizátoři čelit jak v rovině politické (jeruzalémská radnice složená převážně z příslušníků náboženských stran hodlá pochodu zabránit navzdory výroku soudu, který jej povolil), tak i osobní (letáky, anonymní korespondence a telefonáty vyhrožují účastníkům fyzickým napadením či dokonce smrtí, na kameru mluví chlapec, který byl během předchozího ročníku akce pobodán ortodoxním odpůrcem). Ačkoliv se pořadatelé zaručují, že pochod bude respektovat posvátnost Jeruzaléma a vyhne se všem obscénnostem a nahotě, kampaň vedená proti Gay Parade se stupňuje a vyvrcholí vlnou pouličního násilí, při němž je zraněno množství policistů. Nakonec do plánovaného data konání pochodu vstupuje válka s Hizballáhem a akce se uskuteční v mnohem skromnějším měřítku, na uzavřeném stadionu namísto v ulicích města. Film uzavírá několik plamenných proslovů o potřebě neustoupit a pokračovat v boji

Záběr z filmu *Svaté město uvádí*.

za respekt vůči odlišné sexuální orientaci, provázený záběry uvolněné „hippie“ atmosféry lásky, svobody a tolerance mezi shromážděnými.

Film svým způsobem sugeruje nerovný zápas mezi nepočtenou hrstkou svobodomyšlných jedinců – vedle členů gay komunity hlavně rodičů, kteří se s dojemnou rozhodností a pochopením staví za boj svých ratolestí o respekt a uznání – a drtivou převahou rigidních náboženských fundamentalistů, kteří homosexualitu až ab-

surdně demonizují (viz kroužek postarších dam, které si vykládají o tom, že gayové vystřídají stovky partnerů ročně). Ale právě toto černobílé vidění, byť zčásti pochopitelné, je dokumentu na škodu. Nejen že se zde vůbec nezmiňují podmínky homosexualů v Izraeli, které jsou mnohem příznivější, než by se po zhlédnutí filmu

Záběr z filmu *Svaté město uvádí*.

mohlo zdát (například Gay Pride Parade probíhá v Tel Avivu každoročně bez významnějších excesů, existence gay klubu v samotném Jeruzalémě je bez protestů tolerována a izraelské zákonodárství zná dokonce určitou paralelu registrovaného partnerství, které je určeno i běžným pářům, jež nechtějí uzavřít náboženský sňatek), ale zcela objektivně tu není ukázán ani přístup ortodoxního judaismu k homosexualitě. Podobně „tmářský“ a útočný postoj je menšinový i v rámci přísné ortodoxie, a přestože Tóra sexualitu mezi muži přísně zapovídá, panuje zde všeobecně snaha o pochopení a respekt ke každému člověku. Ostatně velmi citlivě to přibližují jiné dokumentární snímky natočené rovněž v Jeruzalémě, v nichž vystupují homosexuální ortodoxní Židé hledající smíření mezi vírou a vlastní přirozeností (*B-h je mi strachem*, 2001, který běžel i v české distribuci, či *Nezůstávej tiše*, 2004, promítaný na festivalu Jeden svět před dvěma lety).

V těchto relativně tolerantních podmínkách zůstává také bez vysvětlení motivace organizátorů, totiž čeho chtěli svým pochodem původně dosáhnout. Ve vypjatých okamžicích vystupňované kampaně to už bezpochyby byla snaha neustoupit a nepoddat se agresivnímu nátlaku náboženské komunity. A tak nakonec tím nejzajímavějším, co si divák mohl z dokumentu odnést, byla až nepříjemně jasná představa o rozpolcenosti izraelské společnosti. Když se Gay Pride Parade začíná chystat, sejdou se k vyjádření společného odporu zástupci křesťanské, muslimské a ortodoxní židovské komunity. Mezitím v jiné scéně vykládá majitel gay klubu, že do jeho podniku mají přístup všichni bez ohledu na národnost – tak hluboká je propast oddělující dnes sekulární a nábožensky konzervativní Izraelce, že překonává všechny ostatní sociální a národnostní bariéry ve společnosti. **MAGDALÉNA KRÍŽOVÁ**

BÝT ALESPON ČÍSLEM...

Zapomenuté transporty Lukáše Příbyla

Mladý historik a politolog Lukáš Příbyl zaujal odborníky i veřejnost, když v letech 2005 a 2007 představil na výstavách v pražském Židovském muzeu výsledek svých dlouholetých výzkumů téměř neznámého osudu několika transportů prokuratorátních Židů do Pobaltí a na území východního Polska (viz Rch 5/2005). Oznamil tehdy také, že z nashromážděného materiálu připravuje dokumentární filmy. Svůj slib splnil – zatím měly v kinech premiéru dva snímky z celkově plánovaného čtyřdílného cyklu, a sice: Zapomenuté transporty do Lotyšska a Zapomenuté transporty do Běloruska.

FOTOGRAFIE A FILMY

Rižské ghetto. Tábory Salaspils a Kaiserwald. Ghetto v Minsku. Vyhazovací tábor Malý Trostinec. Tábor Flossenbürg. Místa, která v Příbylových dokumentech ožívají prostřednictvím autentických dobových materiálů, snímků a filmových záběrů a rozhovorů s lidmi, kteří těmi místy prošli a jako zázrakem se zachránili – z transportů do Běloruska se ze sedmi tisíc českých Židů vrátilo dvaadvacet; z Lotyšska ze tří tisíc deportovaných sto dvacet devět. Většinu dokumentů autor nenašel v archívech, ale zasátl ve starých kufrech a bednách, někde na půdách, u konkrétních lidí, po kterých jako detektiv pracně pátral pomocí tisíců telefonátů a dopisů; podobně složitě vyhledával po celém světě i pamětníky.

Dobové fotografie a filmy tvoří jednu osu dokumentů: vynořují se na nich rozbořené ubohé domky v ghettech, přízračné postavy obalené hadry, jimž jde od úst pára, skupiny lidí, které ženou vojáci, masové hroby, hromady mrtvých těl a také hromady bot, svršků, kufrů... Na záběrech z Minska vidíme ghetto, za nímž se tyčí oblundná obrovská stavba socialistického realismu, tzv. Leninova domu, v němž si zřídilo sídlo velení SS. Vidíme plynové auto, „dušehubku“, na pohled neškodně vyhlížející nákladní vůz. Kamera (Pavel Šimůnek) se k fotografiím přibližuje z různých úhlů a vzdáleností, tím jakoby ožívají. Třeba snímky táborových velitelů vidíme detailně směrem od nohou vzhůru, se zaostřením na opasek a na čepici se znakem orlice, přibližně tak, jak je asi viděl člověk, který se vyhýbal pohlédnout hrůzné postavě do očí. Naopak u fotografií vězňů se kamera soustřeďuje na záběry obličejů a očí a konfrontací s podobně zaostřeným pohledem na snímky spokoje-

ných lidí z doby předválečné je vlastně řečeno vše. Autentické záběry podmalovává hudba Petra Ostrouchova – jednoduché aranžmá s výrazným kontrabasem a stoupajícími saxofonovými sóly.

TVÁŘE A GESTA

Fotografie a záběry – jakkoli jsou unikátní a originálně prezentované – by v obvyklém dokumentu tohoto typu, kde by vše zřejmě doprovázel suchý komentář, způsobily, že lidé by jen odvraceli oči a umiňovali si, že další hrůzy už opravdu vidět nemusejí. Jenže – a v tom je Příbylův film skutečně geniálně komponovaný – zde jsou součástí příběhů přeživších. Neslyšíme jiný komentář než jejich vyprávění. „Výpovědi jsou nesmírně čisté, protože o těchto událostech neexistují žádné knihy ani dokumenty, takže ti lidé do svých vzpomínek nemohli zahrnout žádné zprostředkované informace. Pokud něco nevěděli nebo si to nepamatovali, jednoduše odpověděli: Já nevím... Mnoho z nich o svých zážitcích z koncentráku mluvilo až se mnou. Běžné je, že se o svou minulost nepodělili asi s vlastními dětmi, nechtěli je zatěžovat svými traumaty,“ říká režisér v nedávném rozhovoru pro *Lidové noviny*.

Opravdu se nejedná o žádné otrlé průvodce po prožitém utrpení: slova volí pomalu a pečlivě, někdy s přemáháním. Mnoho z nich po válce opustilo rodnou zemi, a tak pokud dosud mluví česky, zakonzervovali si svorepublikové vyjadřování, bez dnešních klíšé. Ve výběru slov cítíme, že jak spořádaných, idylických poměrů plných důvěry tyto lidé vzešli a že mnozí do posledních chvil, i v nelidských podmínkách ghatt nevěřili, že zemřou tak, jako zahynuli lotyšští a běloruští Židé před nimi.

Jak jinak lze vysvětlit komentář jednoho muže, který k faktu, že české a německé Židy z minského ghetta nakonec nahnali Němci do „dušehubek“, podotýká: „To nás tedy Němci zklamali.“ Žena, která přišla do lotyšského ghetta s rodiči, vypráví, jak kvůli ní otec ukradl v dílně kapesník a byl poslán k deportaci. Dcerka utíkala za otce „orodovat“ a Němec jí řekl: „Tak jed se svým tatínkem.“ V řeči té

paní, která svým křehkým hláskem dosud připomíná děvčátko, je stále znát tehdejší strašlivé váhání: „má jet s tatínkem“, nebo „poslechnout maminku a zůstat“? „Ve Flossenbürgu jsem byl aspoň číslem. V Minsku jsem nebyl nic,“ říká lakonicky jiný přeživší.

Lukáš Příbyl má pravdu, když říká: „Jsou to tak silné příběhy, že je do nějaké suché studie nelze zpracovat.“ Osudy plné tragédií i paradoxních situací, nepředvídatelných okamžiků, v nichž se rozhodovalo mezi životem a smrtí. Přeživší hovoří vždy střídavě na jedno téma (jak se do Rigy či Minska dostali, jakou práci vykonávali, o černém obchodě, o společenském životě v rižském ghettu, o tom, jak se zachránili), tím mají jejich výpovědi spád a navozují pocit, že se ti lidé (kteří se ve skutečnosti vůbec neznají) baví přirozeně mezi sebou. Dotýkají se i obecnějších a zásadních otázek: hranice konkrétní viny, vztahu lotyšského a běloruského obyvatelstva k Židům, možnost víry v Boha během šoa, ovšem vždy na základě individuálních zkušeností. Někteří hovoří tak, že se člověk i přes všechnu hrůzu toho, co slyší, musí smát. Třeba Ota Urbach vypráví až s pábitelskou lehkostí o tom, jak po bombardování našel pod troskami shořelého domu upečené brambory, které žár úplně zlihovatěl, takže se jimi s kamarádem namol opili...

MISTRNÉ FILMY

Na počátku projektu, do kterého režisér zapojil i výborného střihače Vladimíra Baráka a producenta Ondřeje Trojana, bylo přání dozvědět se něco o osudu svého dědečka a dalších příbuzných deportovaných roku 1939 z Ostravy do Niska. Podařilo se mu mnohem víc: vytvořil svrchované autor-ské filmy, jejichž působivost je založena na dokonale zvládnutém filmařském řemesle a na neuvěřitelně citlivém a hluboce fundovaném přístupu k tématu a lidem, kteří jej představují.

ALICE MARXOVÁ

Židé v Minsku na nucené práci – foto použité ve filmu.

REHABILITÁCIA FAŠIZMU

Apologetika Tisa a Slovenského štátu stále pokračuje

Rehabilitácia slovenského fašizmu z rokov 1939–45 v poslednom období na Slovensku značne pokročila. Slovenský parlament už v minulom roku akceptoval návrh Slovenskej národnej strany a prijal zákon o Andrejovi Hlinkovi, osobe, ktorá bola najvýraznejšou ikonou slovenského fašizmu. Posilnenie svojho postavenia zaznamenala aj Matica Slovenská, inštitúcia, ktorej predstavitelia nepremeškali snáď žiadnu príležitosť zúčastniť sa na oslavných akciách v prospech Tisa alebo Slovenského štátu. Súčasná vláda Róberta Fica iniciatívne zvýšila Matici rozpočet o 40 miliónov korún. Ani predstavitelia mimoriadne vplyvnej katolíckej cirkvi nepremeškali viacero príležitostí vysloviť sa s obdivom a uznaním o Jozefovi Tisovi a štáte, ktorému bol vodcom. Širokú publicitu získali obdivné vyjadrenia arcibiskupa Sokola na margo prezidenta Tisa a Slovenského štátu, v podobnom duchu sa vyjadrujú aj ďalší katolícki cirkevní predstavitelia. Zároveň treba s uznaním kvitovať, že Evanjelická cirkev augustburského vyznania na Slovensku vydala vyhlásenie, podľa ktorého nemôžeme 14. marec hodnotiť pozitívne, lebo „*práve vtedy u nás začal pôsobiť totalitný režim*“.

Ďalšou inštitúciou, o ktorej by som sa chcel zmieniť, je Ústav pamäti národa. Pôvodne Jánom Langošom vybudovaná inštitúcia na dokumentovanie zločinov obdobia komunizmu a fašizmu sa po tragickej smrti svojho zakladateľa dostala do politickej sféry Slovenskej národnej strany. Politický nominant SNS Dr. Ivan Petránsky je terajším predsedom správnej rady ÚPN. Z inštitúcie, ktorú vedie, vytvoril stredisko historikov, ktorí odmietajú kritický pohľad na slovenský fašizmus a zhromažďujú, v duchu povojnových ľudáckych tradícií, argumenty v prospech jeho predstaviteľov. Skupina historikov pracujúca v ÚPN je veľmi aktívna, jej členom sa dostáva značnej pozornosti v tlačových aj elektronických médiách. Treba dodať, že ústav ešte nie je celkom „zglajchšaltovaný“ a napriek odchodu pracovníkov, ktorí sa nedokázali prispôsobiť novým pomerom, v ňom ostávajú aj ľudia, ktorí sa neboja ísť proti prúdu. Ale ústav ako celok sa viditeľne prikláňa k línii politickej objednávky SNS, ktorá sa v minulosti netajila požiadavkou na rehabilitáciu Slovenského štátu.

Vlastné oslavy 14. marca boli v tomto roku pomerne skromné. Nezaznamenal som

v súvislosti s oslavami žiadne aktivity politikov a jediný, kto si verejne uctil prezidenta Tisa, boli neonacisti, skinhedí a členovia Slovenskej pospolitosti, ktorí sa v počte asi 60 osôb stretli na údajnom hrobe Jozefa Tisa na Martinskom cintoríne v Bratislave. Na stretnutie dohliadalo asi desať policajtov. Druhú akciu ohlásili neonacisti na nasledujúci deň. Podľa tlače sa mal v sobotu 15. marca konať v Nitre „pochod proti drogám“, avšak tento pochod sa napokon neuskutočnil. Zabránila mu polícia, ktorá asi stopäťdesiat prívržencov neo-

Špeciálne sviečky k 60. výročiu smrti Jozefa Tisa. Foto ČTK.

nacizmu zadržala v ohradených priestoroch vedľa železničnej stanice, kde ich legitimovali. Desať ich predvedli na policajnú stanicu, u niektorých našli nože a boxery, iní boli podozriví z propagácie fašizmu. Organizátora akcie Juraja Vaňa zadržala polícia pre podozrenie z výtržníctva a obmedzovania osobnej slobody. Celkove sa policajnej akcie v Nitre zúčastnilo okolo dvesto príslušníkov policajného zboru.

SLOVENSKÝ ŠTÁT VRAJ NEBOL FAŠISTICKÝM

Toto všetko sa viac alebo menej podobá koloritu osláv 14. marca v minulých rokoch. Nový prvok súvisí so skutočnosťou, že politici a historici, ktorí v minulosti predstavovali marginálny názorový prúd, sa dnes jednoznačne prebojovali do centra spoločnosti. Najlepším príkladom je samotná Slovenská národná strana, v minulosti označovaná za stranu extrémnych nacionalistov, dnes tvorí spolu s Mečiarovým HZDS a stranou Smer – sociálna demokracia premiéru Róberta Fica súčasť vládnej koalície. Dôsledkom tejto skutočnosti je, že etablovaní politici a historici neradi vidia heilujúcich neonacistov, s ktorými ich spája spoločné videnie obdobia slovenského fašizmu. Jeden z „nových“

historikov ÚPN sa vyjadril, že mladíci heilujúci pri hrobe Tisa, si neuvedomujú, že Tiso bol vlastne bojovníkom proti fašizmu (!). Ak mám zhrnúť postoj nových historikov do skratky, tak môžem povedať: „Tiso a Slovenský štát áno, fašizmus nie.“ Tam, kde sa tento postoj dostáva do konfliktu s faktami, ktoré jasne poukazujú na aktívnu spoluprácu ľudáckeho režimu a Hitlerovej tretej ríše, nastupuje slovná ekvilibristika. Typickým obratom, ktorý sa stále častejšie objavuje je, že „treba oddeliť štátnosť od režimu“, teda „štátnosť“ bola pozitívna, ale „režim“ Slovenského štátu (treba pripustiť) vykazoval aj „isté nedostatky“. Tiso predstavoval „štátnosť“, kto bol „režimom“, to sa zvyčajne zamlčí. Ale nie vždy. Historik Dušan Kováč z Historického ústavu Slovenskej akadémie vied upozornil, že sa často objavuje interpretácia, podľa ktorej je kňaz Jozef Tiso nevinný, ale laici ako Vojtech Tuka a Alexander Mach, prípadne ďalší, sú zodpovední za „režim“. Podobný názor vyslovil aj nacionalistický historik Peter Mulík, ktorý v rozhlasovej diskusii argumentoval, že je nepredstaviteľné, aby Jozef Tiso vedel o osude deportovaných, pretože bol kňaz, a teda nie je mysliteľné, aby klamal!

V elektronických médiách sa objavilo viacero diskutujúcich dvojíc s diametrálne odlišnými názormi na Slovenský štát. Typické reakcie apologetov Slovenského štátu predstavujú relativizovanie a bagatelizovanie fašistických prvkov, ktoré vtedajšie pomery charakterizovali. Uvediem dve typické otázky a odpovede:

Otázka: Bol Slovenský štát fašistickým?
Odpoveď: *V žiadnom prípade nie. Ústava štátu vykazovala mnohé demokratické črty, ale vzhľadom na vtedajšiu dobu nemohla obsahovať všetko to, čo pod demokraciou rozumieme dnes.*

Otázka: Boli deportácie Židov do koncentračných táborov zločinom? Odpoveď: *Veľmi ľutujeme tragédiu deportácií, ale treba povedať, že predstavitelia Slovenského štátu nevedeli, čo sa s deportovanými Židmi bude diať. A deportácie sa vtedy diali v celej Európe, nemôžeme sa čudovať, že ani Slovensko sa im nevyhlo. Napokon, prvé antisemitské zákony sa objavovali v Maďarsku oveľa skôr ako na Slovensku. A prezident Tiso dával Židom prezidentské výnimky, čím zachránil množstvo životov.*

Na budúci rok prípadne sedemdesiate výročie 14. marca 1939, dá sa teda očakávať, že aj apologetika fašizmu predvedie jubilejné predstavenie. **JARO FRANEK**

Gutmann Klemperer

LANDAU A EIBENSCHÜTZ

Ukázka z nové publikace nakladatelství Sefer Pražský rabinát

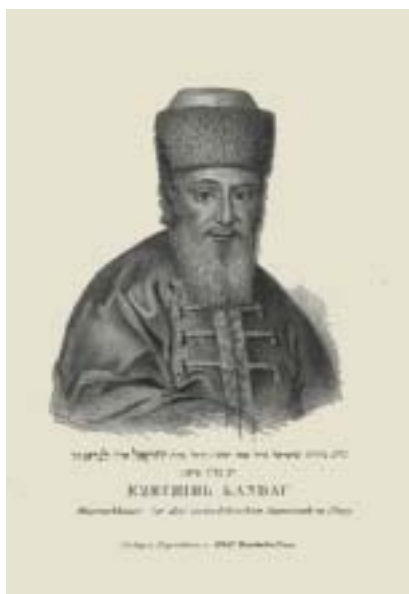
Brzy poté se na nebi našeho rabiho objevilo další mračno, které mu mělo přivodit těžké starosti: a sice to byl opět Jonatan Eibenschütz ve vlastní osobě, kdo aniž by sám chtěl, způsobil našemu rabimu velký zármutek.

Tento si totiž usmyslel, že se vzdá rabinátu ve svých třech obcích a vrátí se zpět do Prahy, svého bývalého bydliště, a zaslal v té věci c. k. rakouské vládě žádost o milost, která byla podpořena dánským velvyslancem. Landau se o tom dozvěděl a uvedl do pohybu všechny páky, aby tento Jonatanův plán zmařil, neboť se pochopitelně obával, že by Eibenschützova přítomnost v Praze mohla jeho vlastním postavením podstatně otrástit.

Před několika lety se dokonce v Praze objevil dokument, který obsahuje Landauův dopis císařovně Marii Terezii, v němž prosí o zamítnutí Eibenschützovy žádosti a jako důvod uvádí obtížnost suplikantovu a jeho přináležitost k falešnému učení Šabtaje Cviho. – Tento list byl zaslán panu prof. dr. Graetzovi, který ho okamžitě uveřejnil ve svém *Monatsschriftu* a použil k tomu, aby opět posílil svůj ze všech stran napadaný odsudek Eibenschütze a aby slavného rabiho znovu pošpinil nadávkami a hanbou. – I když Graetz tvrdí, že o pravosti dopisu nemůže být pochyb, dovolujeme si přesto ve vši skromnosti protestovat proti formě a obsahu této myšlenky. – Zprvčevě nevíme, zdali máme příslušný dokument považovat za originál či za pouhou kopii. Jestliže se jedná o originál, pak je nasnadě otázka, proč chybí datum; jestliže je to kopie, proč Landauův podpis a ještě k tomu dvojitý – německý a hebrejský – vždyť kopie se obvykle vůbec nepodpisují, nebo alespoň ne tak podrobně.

Co se obsahu týče, nechápeme, jak by si taktní a opatrný Landau mohl dovolit předcházet úsudku Její císařské Výsosti a vyjadřovat se v záležitosti jedné z nejvznešenějších panovnic, aniž by jej k tomu někdo vyzval, neboť že nebyl tázán, plyne již z faktu, že by se býval musel vyjadřovat formou odpovědi a také by se býval musel obracet jen na onen úřad, který ho vyzval, nikoli však na instanci ze všech nejvyšší, která s ním přece přímo nekomunikovala. Což by byl býval jinak tak bystrým rozumem obdařený pražský *rav* nepomyslel na následky, které by takovýto strašný krok mohl způsobit – a sice neje-

nom jemu samotnému, nýbrž židovstvu všeobecně, vždyť jaký dojem si mohla učinit vznešená císařovna o židovském učení, viděla-li by, jak pražský vrchní rabin, velký učitel Izraele, vystupuje s tak vehementní hořkostí proti svému kolegovi v úřadě? Nezpůsobil by *rav* velký *chilul ha-Šem* a nedal by se čekat úspěch spíše opačný, že by totiž žaloba zneuctila více žalobce nežli žalovaného? Na to všechno že by tento tak pronikavým rozumem ob-

dařený muž mohl zapomenout? – A nakonec ještě jeden moment. V tomto takzvaném dokumentu se říká, že na Jonatana uvrhly některé italské obce klatbu. Dr. Graetz v tom spatřuje nový, dosud neznámý důkaz, ale podle našeho názoru tento důkaz není ani nový, ani starý, nýbrž naprosto nepravdivý, neboť v *Luchot ha-edut* („Desky svědectví“) se nalézají vícero dopisů, adresovaných Eibenschützovi z italských obcí, a všechny mluví v jeho prospěch. Ať to Landau věděl nebo ne, pak přece není vůbec myslitelné, že by čestný, poctivý muž jako on prohlašoval o tak důležité věci a k tomu před císařskou Výsostí něco, o pravdivosti čehož by nebyl nejnějněji přesvědčen? To jsou naše pochyby o zmíněném dokumentu.

VZÁJEMNÉ VZTAHY

Ať je však tento pravý, či nepravý, nedokazuje v základě nic víc, než že byl Landau nanejvýše vnitřně zděšen myšlenkou, že by se Jonatan mohl vrátit do Prahy, a že snad z přemíry své hrůzy mohl sepsat ten-

to dopis, který však později v klidnějším rozpoložení odložil stranou, možná dokonce i schoval, a proto se také list dostal na světlo Boží až nyní. Může však být takový pozůstatek nějaké slabé hodinky považován za historický pramen? Nebylo by lepší na spornou písemnost úplně zapomenout, nežli ji vytahovat na světlo násilím? Vždyť má vlastně charakter pamfletu a nikoli o sobě motivovaného dokumentu, a je tudíž pro historické bádání bezcenný a nesměruje k ničemu jinému, nežli aby vrhl stín na charakter autora, což pan dr. Graetz zajisté nezamýšlel.

Nyní se ale blíže zaměříme na vztah mezi rabi Jonatanem a rabi Jechezkelem a uvidíme, že i v tomto ohledu se Landau zachoval jako čestný a pravdomluvný člověk, neboť když nakonec poznal pravou podstatu věci, neváhal nabídnout svou ruku k zachránění Eibenschützovy cti. – Již ve svém *Chajej Jehonatan* jsme poukázali na skutečnost, že tyto muže nepoutal žádný přátelský vztah, což by ani nebylo možné, protože jejich přirozené povahy byly založeny úplně odlišně, a jejich způsoby myšlení i jednání stály v ostrém protikladu, což brzy dokážeme.

Jonatan cítil nejpřímější sympatie k Moše Mendelssohnovi, ctil v něm moudrého, vzdělaného muže, obdařil jej titulem *chaver*, a kdyby byl býval tento zatím nebyl svobodný, jistě by mu byl bez váhání zaslal diplom *morenu*. Jechezkel naopak se s autorem *Phaedona* ocitl v otevřené kolizi a jeho všeobecně ctěnou učenost nebral vůbec na vědomí. V jedné své *draše* pronesené o *šabat ha-gadol* zavrhl Mendelssohnův překlad Pentateuchu a rozohnil se přitom tak, že mu s hlavy spadla sobolí čapka.

Jonatan byl vtělený kabalista, poučky teoretické i praktické kabaly měl za prastarou svatou tradici božského původu, a považoval proto i rozdílení *kamejot* (talismanů) nemocným lidem za léčivé a uzdravující. Jechezkel naproti tomu nenacházel v tajné nauce žádnou zálibu a ve svých spisech často zdůrazňuje, že se tajným učením nezabývá; v jeho očích muselo být psaní amuletů pravděpodobně čistým podvodem. [...]

Tito dva muži, odcizení vzájemně svými protichůdnými postoji ducha, se k sobě necítili být nijak přitahováni; nepřekvapí nás tedy, že si Landau Eibenschützovu přítomnost nepřál. A nejenže si ji nepřál, nýbrž musel se jí přímo obávat, a sice ze dvou důvodů: zprvčevě skutečně podezíral Jonatana ze šabatismu. A dále si musel chtít nechtě uvědomit, že Jonatan, který byl nejen starší, nýbrž předčil jej i coby rabínská veličina, by ho v očích Pražanů jistě odsunul na druhé místo.

K jeho štěstí však k obávané události nedošlo; Jonatan už pražské hradby nespátřil a nepřipravil pražskému *ravovi* nakonec žádnou nepřijemnost kromě jediné, na které neměl skutečně žádný podíl, poněvadž v té době již nebyl mezi živými. Ve středu 21. *elulu* 5524 (20. září 1764) Jonatan zemřel a Sarah Eidlitz byl v Praze první, kdo během deseti dnů pokání pronesl v Pinkasově synagoze řeč na jeho počest; své počinání vysvětloval tím, že zemřelý byl jeho otcovský dobrodinec, skvělý učitel, jemuž především musí děkovat za své vědomosti. Nyní se všeobecně očekávalo, že i *rav* vyjádří svou bolest nad odchodem tolik oslavovaného rabiho, avšak rabi Jechezkel se k tomu stále nemohl odhodlat a ocitl se v trapných rozpacích. Na jedné straně věděl, že mu jeho pasivita způsobí mnoho zlé krve, na druhé straně ale jako čestný a přímý muž nemohl přenést přes srdce, že by měl truchlit nad někým, jehož charakter mu, jak výše řečeno, připadal dvojznačný. Landauova chytrá manželka se obávala zlých následků, které by Jechezkelovo mlčení mohlo přinést, znala však svého muže dobře a věděla, jak je důsledný a jak se nikdy nenechá odvrátit od předsevzetí, o jehož správnosti a zákonnosti je přesvědčen. Zasáhla tedy sama, aby jej energickými prostředky dostala z nezavídněné situace. V Praze se totiž každý *hesped*, který se pronášel večer v synagoze po modlitbě *mincha*, veřejně oznamoval na ulicích téhož dne dopoledne. Řekla tedy jednoho dne brzy ráno vyvolávači kehily, aby ve všech ulicích hlásil: Dnes večer pronese *hesped* rabi Jechezkel. Herold učinil, jak mu bylo přikázáno, a rozezněl svůj zvučný hlas i pod okny vrchního rabiho. *Rav* se začal zajímat, co se to tam vlastně vyvolává, a jeho rezolutní polovice přiznala pravdu. Když se Jechezkel vymlouval, že neměl čas se připravit, odvětila: „Na tebe je spolehnutí, ty už to dáš nějak dohromady, i když je lhůta tak krátká.“ A nemýlila se. Landau uvedl *hesped* skvěle zvoleným a jeho situaci přesně vystihujícím textem, který perfektně zvládl.

PODEZŘENÍ

O rok později došlo k podobné věci, která však Jechezkela přivedla do obrácené, ve srovnání s výše uvedenou přímo protichůdné role: cítil se povinen pronést řeč nad mrtvým, avšak obával se, že by se s tím mohl trapně dotknout jonatanovského křídla. Roku 1765 totiž zemřel metský rabin Šmu'el Hellmann, poslední z hlavních Jonatanových odpůrců, který v boji proti němu zaujímal přední postavení, a nebyl tudíž v Praze příliš trpěn. Jechezkel však

zformuloval svou řeč tak, že neplatila pouze zmíněnému Hellmannovi, nýbrž zároveň i pražskému rabinátnímu akcesorovi Anšelu Ofersovi, který v téže době zemřel ve vysokém věku v Praze a za svého života patřil k horlivým Jonatanovým obdivovatelům, s kteroužto vlastností vystupuje i v *Luchot ha-edut*. V této *draše* se Landau zároveň snažil obhájit způsob jednání metského rabiho tvrzením, že ve známém sporu jednal Hellmann z čisté a nepředstíratelné zbožnosti; právem totiž věřil, že kde platí Boží čest, tam se dbá i na respektování Jeho osoby. Landau se však nemusel obávat, že by snad mohl někoho zranit: Jonatanův přítel Sarah Eidlitz totiž ve výše uvedeném *hespedu* vyslovil stejný názor

a tímto způsobem se zastal i dalších, kteří napadali jeho rabiho.

Ba dokonce se tento rebe Sarah – jak byl všeobecně nazýván – vyznačoval na nejvyšší vytiřbeným charakterem a čistotou, krásnou duší, jaká je jen málokdy k nalezení, a rovněž pražský *rav* mu pro velikost jeho charakteru prokazoval ta největší uznání.

Nuže tedy, Sarah byl vychován a vzdělán Eibenschützem, a tohoto svého otcovského přítele a mentora ctil jako nějakou božskou bytost – a nezmýlíme se tudíž příliš, budeme-li předpokládat, že na základě tohoto posvátného poměru, který vládl mezi oběma výše zmíněnými muži, musel i Landau změnit svůj názor na rabi Jonatana, neboť se nemohl zbavit myšlenky, že je-li žák a svěženec tak vznešený a ctnostný, jak by jeho tak vřele milovaný a nadšeně uctíváný učitel mohl být zavřehodný člověk? Avšak fakt, že nevinu posledně

jmenovaného uznal po letech skutečně i pražský *rav*, plyne jasně z okolnosti, že tento byl jedním z prvních, díky jejichž prenumeraci mohlo být tisku předáno Jonatanovo dílo *Urim ve-tumim*.

Pokud by dřívější podezření dosud bylo tížilo Landauovu duši, musel by dílo údajného šabatiánce spíše zavrhnout, nežli přispívat k jeho zveřejnění, vždyt podle jeho názoru se šabatiánci rovnají kacifům a četba jejich děl se zakazuje. Pečlivě jsme se zaobírali díly, která sepsali žáci, resp. tělesní potomci rabi Jechezkela, a často jsme se v nich setkávali s odkazy na Jonatana Eibenschütze jako na váženou a osvědčenou autoritu, jejíž jméno se stále s nejvyšší úctou uvádí pod označením *ha-gaon morenu ha-rav rabi Eibenšic, zichron cadik li-vracha le-chajej ha-olam ha-ba* („náš přemoudrý velký učitel rabi Eibenschütz, památka spravedlivého budiž pochválena a zachována pro příští svět.“ [...])

Tímto se nám snad podařilo pravdivě vylíčit poměr mezi Eibenschützem a Landauem, neboť prameny, z nichž jsme čerpali, jsou čistého a průzračného obsahu a ničím se nepodobají oněm zkaleným, zabahněným vodám, ve kterých kypí divoká vášeň a řevnivost, svádějící ty, kdo z nich čerpají, k překrucování pravdy.

Rabín Gutmann Klemperer (22. 8. 1815 Praha – 28. 1. 1884 Tábor) nenapsal, jak bylo ještě v 19. století obvyklé, žádný významnější tradiční halachický nebo responsivní spis. Zanechal však po sobě literární a badatelské dílo, které na své seriózní zhodnocení teprve čeká. Bylo by jistě záslužné přeložit a vydat i jeho další historické studie (včetně korespondence), které poskytují nejen zajímavý příklad odborné práce z období počátků české židovské historiografie, ale ukazují také pozoruhodnou židovskou osobnost na přelomu osvícenství a moderní doby. Rabína, který díky svému důkladnému vzdělání a moudrosti dokázal vždy nalézt schůdnou cestu mezi tradicí a reformou. A jak je zřejmé z jeho práce o pražských rabínech, dovedl podat minulost velmi autentickým způsobem a mistrovsky zachytit atmosféru a poměry, které v tehdejší židovském světě panovaly.

Gutmann Klemperer: PRAŽSKÝ RABINÁT OD ČASŮ RABIHO LÖWA BEN BECALEL, ZNÁMÉHO POD JMÉNEM RABI LÖWE, AŽ DO NASÍCH ČASŮ /1609–1879/. Vydalo nakladatelství Sefer v roce 2008. Z němčiny přeložila Alena Bláhová, 200 stran, barevné ilustrační přílohy v textu. Kniha bude distribuována v druhé polovině dubna. Doporučená cena: 290 Kč.

MIMOŘÁDNÁ PŘÍLEŽITOST

Projekt FŽO v ČR: Revitalizace židovských památek v ČR

Historické české a moravské země byly od počátku přirozenou křižovatkou národů a jejich kultur. Od 9. století se také Židé stávají jednou ze stálých složek společnos-

trozí jejich fyzický zánik. Tím jsou tyto jedinečné památky blokovány pro následné účinné využití jako plnohodnotná součást kulturního dědictví ČR.

Jedním z vhodných objektů je synagoga v Krnově. Foto Jiří Daniček, 2008.

ti v Čechách i na Moravě. Komunita to sice nebyla početná, její kulturní vliv byl ale vždy nezanedbatelný. Židé po celá staletí intenzivně udržovali své tradice a zvyky v uzavřených lokalitách, často vyloučených na okraj měst a obcí, v případě hřbitovů i daleko za jejich hranice. Omezení a příkoří, kterým byli Židé po staletí vystaveni, vyvrcholily ve 20. století pokusem německých nacistů o jejich totální vyhlazení. Důsledky holocaustu pak završila čtyřicetiletá éra komunismu, která skrytě v nepřítelství vůči Židům pokračovala.

Přes krajně nepříznivé podmínky se do dnešních dnů zachovalo na území České republiky několik stovek nemovitých židovských památek, synagog, hřbitovů i větších či menších částí původních židovských ghett. Světoznámé jsou zachované pražské židovské památky, zasloužený ohlas získala židovská čtvrť v Třebíči, zapsaná v nedávné době na seznam památek UNESCO. Velké množství často unikátních objektů však zůstává stranou pozornosti veřejnosti a přes nemalé úsilí jednotlivých židovských obcí, státních institucí i místních samospráv se je nedaří v potřebné rychlosti a intenzitě uvádět do podoby odpovídající jejich významu. U celé řady těchto objektů je jejich stav havarijní, mnohde se nadále zhoršuje, nebo dokonce

programů s návazností na jejich regionální varianty.

Oprava a technické zabezpečení vybraných objektů by mělo na jedné straně rehabilitovat jejich památkové hodnoty, na straně druhé je zařadit do infrastruktury kulturních služeb orientovaných nejen na odborníky, ale také na laickou veřejnost a místní obyvatele. Vybrané objekty by po rehabilitaci neměly být pouze konzervovanými kulturními památníky, měly by se stát středisky živé a aktuálně udržovaného odkazu židovské kultury a jejich současných projevů. **Cílem projektu je proto vybudování vzájemně propojené sítě center židovské kultury ve významných židovských památkových objektech na území jednotlivých regionů ČR. Vybráno bude 10 až 12 souborů nebo jednotlivých objektů, které budou reprezentovat důležité židovské historické lokality.** Objekty musí být v majetku jednotlivých židovských obcí nebo Federace židovských obcí v ČR.

FORMY REALIZACE PROJEKTU

Jednotlivá centra budou na svém území rozvíjet aktivity, které se budou zaměřovat i na další židovské památky v příslušné lokalitě. Centra soustředí pozornost na to, jak určit místní součásti židovské kultury,

na jejich dokumentaci, zachování, propagaci a využití. V součinnosti s místními institucemi, a především s občanskými iniciativami pak budou tyto tradice dále rozvíjet jako součást živé identity místa a regionu. Centra budou spolupracovat s lidmi všech věkových kategorií, soustředí se na spolupráci se seniory (s využitím jejich znalostí a zkušeností), podstatná bude také orientace na mladistvé a děti. Doufáme, že tím se centra židovské kultury stanou pro obyvatele významnou a obohacující součástí života.

Vlastní náplní činnosti center židovské kultury bude za účasti předních odborníků provoz stálých historických expozic, přednášek, workshopů a organizace a realizace výstavních projektů, filmových a video projekcí, koncertů, performancí, divadelních a tanečních představení, provozovaných jak profesionálními, tak amatérskými soubory a jednotlivci. Centra budou za metodické pomoci Federace židovských obcí a dalších institucí provozovat na smluvním základě regionální partneři projektu.

J. KINDERMANN, M. MALÝ, V. ŠPALE
kordinátoři projektu v rámci FŽO

DOTACE Z FONDŮ EU

Základním dokumentem, který stanovuje možnosti čerpání prostředků z fondů Evropské unie pro Českou republiku, je *Národní strategický referenční rámec*. Ten vymezuje dvě hlavní oblasti, v nichž lze čerpat prostředky pro oblast kultury, spojené se dvěma strategickými cíli dokumentu:

Strategický cíl *Konkurenceschopná česká ekonomika*, priorita C „Udržitelný rozvoj cestovního ruchu a využití potenciálu kulturního bohatství“. Pod tímto cílem jsou podporované aktivity, přinášející přímé růstové ekonomické a sociální efekty (pracovní místa, HDP) a nepřímé efekty (sociální koheze regionu, zatraktivnění regionu pro obyvatele i návštěvníky), a to obnova a využití movitého a nemovitého kulturního dědictví; rozvoj infrastruktury pro kulturní služby a zlepšení nabídky kulturních služeb.

Strategický cíl *Vyvážený rozvoj území*, priorita B „Rozvoj městských oblastí“ a priorita C „Rozvoj venkovských oblastí“. Pod tímto cílem jsou podporované aktivity pro města nad 50 000 obyvatel (zvyšování nabídky a podporování dostupnosti kulturních služeb) a pro venkovské oblasti (rozvoj sociální infrastruktury, včetně kulturních aktivit).

Konkrétní identifikace podporovaných aktivit, příjemců a dalších podmínek čer-

pání jsou upřesněny v jednotlivých operačních programech. Z hlediska významu pro podporu rozvoje kultury jsou nejdůležitější následující operační programy:

CELOSTÁTNÍ ÚROVEŇ

Integrovaný operační program (IOP) je jedním z osmi tematických operačních programů České republiky pro čerpání prostředků z fondů EU v období 2007 až 2013. Program obsahuje šest prioritních os. Pro podporu kultury je klíčová Prioritní osa 5 „Národní podpora územního rozvoje“ a v rámci ní Oblast intervence 5.1 „Národní podpora využití potenciálu kulturního dědictví“. Pro tuto oblast intervence je na celé období alokována částka 250 308 778 eur, včetně spolufinancování ve výši 15 %, hrazeného ze státního rozpočtu.

V rámci oblasti intervence jsou podporovány projekty zaměřené na využití stávajících objektů k poskytování kulturních služeb s vyšší přidanou hodnotou, a to:

- specifických služeb vlastníkům památek, investorům a podnikatelům v oblasti památek, kulturních služeb a kulturního průmyslu (zejména v podobě metodické podpory a konzultací),
- služeb pro odbornou veřejnost (expertizní činnost, organizace celostátních a mezinárodních konferencí a workshopů, prezentace poznatků, kurzy a školení atd.),
- služeb pro laickou veřejnost (moderní formy prezentace nemovitého, movitého a nehmotného kulturního dědictví, kulturní služby jako divadelní a taneční představení, koncerty, společenské akce atd., vzdělávací akce pro školy a další cílové skupiny).

V rámci Oblasti intervence 5.1 jsou podporovány tři typy aktivit:

- 1) Budování a zefektivnění národních metodických center pro vybrané segmenty kulturního dědictví.
- 2) Realizace vzorových projektů obnovy a využití nejvýznamnějších součástí nemovitého památkového fondu ČR (Projekty obnovy a využití památkových objektů či souborů zapsaných na Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO a Seznamu kandidátů na zápis do tohoto seznamu nebo zapsaných v Ústředním seznamu kulturních památek jako národní kulturní památka a Projekty obnovy a využití ucelených tematických souborů kulturních památek ležících na území většiny Nuts II, které je nutné kvůli koordinaci a zajištění synergického efektu realizovat centrálně).

3) Zdokonalení infrastruktury pro moderní kulturní služby s vyšší přidanou hodnotou (vybudování či modernizace celostátně působících center, poskytujících technologické zázemí a konzultační podporu při tvorbě a pomoc při zajišťování distribuce a propagace produktů a služeb v oblastech knihovních fondů a knižní produkce a distribuce, filmu, hudby, soudobého výtvarného umění, soudobých uměleckých řemesel, divadla, tance a multimediální tvorby a vytváření celostátních sítí moderně vybavených multifunkčních center poskytujících kulturní služby v oblastech současného umění a knihovnictví, zajišťované celostátně působícími neziskovými organizacemi).

V rámci Oblasti podpory 5.1 budou podpořeny investiční projekty v řádech stamilionů Kč. Příjemci dotace mohou být organizační složky státu a jimi zřizované příspěvkové organizace, obce a jimi zřizované organizace, svazky obcí, NNO a zájmová sdružení právnických osob.

Program rozvoje venkova řeší podporu kultury v Ose III – Kvalita života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářství venkova, Opatření III.2: Opatření ke zlepšení kvality života ve venkovských oblastech. Podporovány jsou aktivity:

- nová výstavba, stavební obnova (rekonstrukce, modernizace, statické zabezpečení) budov a ploch sloužících zajištění občanského vybavení v oblasti kultury;
- zpracování studií obnovy a využití památek, programů regenerace památkově významných území, soupisů a map památek na venkově, plánů péče, geodetických prací;
- stavební obnova (rekonstrukce, modernizace, statické zabezpečení) památkových budov a ploch;
- revitalizace historických parků, historických zahrad a alejí;
- nákup budov, strojů, zařízení, vybavení, hardware, software, investice na realizaci výstavních expozic, muzeí s nabídkou místních kulturních a historických zajímavostí.

REGIONÁLNÍ ÚROVEŇ

Na regionální úrovni jsou možnosti čerpání prostředků pro oblast kultury vymezeny v *regionálních operačních programech*, pro jednotlivé regiony soudržnosti NUTS2 (mimo hlavní město Prahu). Vymezení podpory kultury se v jednotlivých regionál-

ních operačních programech liší. Podpora kultury jako specifická oblast intervence se vyskytuje jen v Regionálním operačním programu Jihozápad (OI 3.2 Revitalizace památek a využití kulturního dědictví v rozvoji cestovního ruchu), přesto lze v regionálních operačních programech identifikovat dvě základní zaměření podpory oblastí kultury:

- jako součást podpory rozvoje cestovního ruchu (revitalizace památek pro cestovní ruch, výstavba kulturní infrastruktury pro cestovní ruch, úprava památkově chráněných území a areálů, budování informačních a orientačních systémů vztahujících se ke kulturnímu dědictví, zajištění a propagace významných kulturních akcí),
- jako součást stabilizace a rozvoje rozvojových center, měst a venkovských oblastí (regenerace památek, výstavba, rekonstrukce a vybavení objektů občanské vybavenosti pro kulturu a volný čas).

* * *

Záchrana vybraných památek židovské kultury prostřednictvím strukturálních fondů Evropské unie může čerpat zejména z výše uvedených zdrojů. *Federace židovských obcí koordinuje projekt, který má ambici využít prostředků Integrovaného operačního programu. Bylo by ale vhodné, kdyby jednotlivé židovské obce bedlivě sledovaly místně příslušné Programy rozvoje venkova a regionální operační programy a připravovaly projekty regionálně významné.*

ONDŘEJ HUBÁČEK, ZDENĚK NOVÁK
Ministerstvo kultury ČR

Také s píseckou synagogou se počítá. Foto Mojmir Malý, 2007.

CIZINEC HLEDÁ BYT

Sto let Egona Hostovského

„Přečetl jsem s opravdovým požitkem knihu *Tři noci* Egona Hostovského. Jeho podivuhodná schopnost směřovat podmanivý humor s přízračnou hrůzou byla snad jen jednou v literatuře překonána, a to samým Hostovským, v jeho románu *Půlnoční pacient*.“ Slova chvály, zaznamenaná jako motto k prvnímu vydání *Tři noci* (New York 1964), mohou znít trochu jako úlitba na cestu knihy ke čtenáři, ale platí hodně, vyslovil-li je autor jako byl Graham Greene. Hostovský sice nedosáhl zdaleka proslulosti tohoto svého literárního mentora a přítele, rozhodně však patřil – viděno z odstupe sta let, jež právě uplynuly od jeho narození – k výrazným zjevům evropské prózy minulého století.

GHETTO V NICH

Egon Hostovský se narodil v Hronově 23. 4. 1908 jako osmé dítě spolujitele menší textilní továrny, po maturitě na náchodském gymnáziu studoval na filosofické fakultě v Praze a Vídni, studia nedokončil. Byl zaměstnán jako lektor a redaktor v několika pražských nakladatelstvích až do roku 1937, pak vstoupil do diplomatických služeb, kde pracoval i po březnu 1939 (v USA) a také po válce. Po únoru 1948 odešel do exilu. Žil převážně ve Spojených státech; učil češtinu, byl poradcem knihovny Kongresu pro evropskou literaturu a pět let redaktorem Svobodné Evropy. Zemřel v Montclair (New Jersey, USA) 7. 5. 1973 – příští měsíc tomu bude 35 let.

Hostovský začal psát už na gymnáziu, první kniha povídek mu vyšla v osmnácti a pak v průběhu deseti let vydal jedenáct románů a souborů povídek. Ještě mu nebylo ani třicet, když ho kritika zařadila mezi nejlepší představitele moderní české psychologické prózy a charakterizovala jako „uměleckého zosobnitelů tří významných událostí v naší přítomné vzdělanosti. Jsou to: nebyvale silné zasažení židovského živilu do duchovního světa českého, intenzivní působení románové psychologie Dostojevského a oplodňující vliv psychoanalýzy Freudovy na umění slovesné.“ (Arne Novák)

Dvě témata se v Hostovského díle vrací po celý jeho život. Už v prvním románu *Ghetto v nich* (Praha 1928), příběhu židovského chlapce, který se snaží obhájit čest svého otce, a pak znovu v expresivních prózách, zaznamenávajících rozpad židovských hodnot, prožívaný osaměle uprostřed českého maloměsta (*Zavřené*

dveře, 1926; *Stezka podél cesty*, 1928), či problémy asimilace (*Případ dr. Körnera*, 1935, *Dům bez pána*, 1937, aj.), zde všude přichází Hostovský s tématem ghetta, které ale chápe vždy v širším slova smyslu jako téma lidského osamění ve světě.

Dalším tématem, k němuž se autor často vrací, je konfrontace snu a skutečnosti, světa dospělých a dětí. (Např. v románu *Černá tlupa*, 1933, si děti vytvoří svůj autonomní snový svět na ochranu proti hrůzám válečného světa dospělých.) Právě v těchto prózách je Hostovský zřetelně

Egon Hostovský v r. 1953. Archiv O. Castiellové.

ovlivněn Dostojevským (baladická příběhová, kriminální a detektivní motivy v ději, postavy pubertálních chlapců apod.) a také Freudem tam, kde hledá infantilní, senzuační a snové motivace chování svých hrdinů – např. v románu *Žhář* z r. 1935, za který dostal státní cenu.

Jednotlivým gestem Hostovského próz je zvláštní citlivost, s níž pozoruje trapné a mučivé lidské vztahy, stavy vnitřního rozdvojení, jeho pochopení pro ponížené, pokřivené, ale také bezpáteřné lidství. Hostovského hrdinové, často provázeni pocitem neustálé trapnosti, jsou osamělci a vydědění v nejrůznějších podobách: staří lidé (např. *Tři starci*, 1938), úředníci (v tragikomickém příběhu *Ztracený stín*, 1932), umělci (*Sedmkrát v hlavní úloze*, 1942 aj.), válečníci i pováleční běženci a emigranti (*Listy z vyhnanství*, 1941, *Cizinec hledá byt*, 1947, *Dobročinný večírek*, 1958, *Tři noci*, 1964, *Všeobecné spiknutí*, 1969, vše v USA), rezidenti (*Půlnoční pacient*

1958, *Nezvěstný*, 1956, oba v USA) a samozřejmě – už od počátku – děti a Židé. Každý z Hostovského románů je však v podstatě více či méně „románovým podobobenstvím“ (A. Pohorský) a v tomto smyslu mají osudy všech jeho románových postav, tedy i židovských, platnost obecnější, existenciální rozměr lidského osudu vůbec.

AHASVER

V myšlenkovém, někdy i dramatickém půdorysu Hostovského próz najdeme často ahasverský motiv vykořenění a věčného hledání; od roku 1939 se objevuje zvláště naléhavě. Hostovský, který vždy hledal „skryté relace mezi člověkem a soudobým světem zborcených hodnot, chaosu a nevěř“ (Jiří Brabec), rozvíjí v prvních válečných prózách i myšlenku o tajemném spojení individuální „zrady“ s obecnou katastrofou lidstva. V románu *Sedmkrát v hlavní úloze* říká přímo: „Vinou každého z nás dochází k tragédiím gigantických rozměrů.“

Román se odehrává v přízračné kulise Prahy v době kolem Mnichova a autor v něm zveřejňuje svůj otřesný objev – bezmoc a také netečnost intelektu tváří v tvář moci a teroru. Toto odhalení, stvrzené pak ještě válkou, únorovým převratem v Praze a poválečnou světovou situací, způsobilo, že Hostovský přestal věřit zárukám – pro jeho generaci tak důležitým –, které člověku nabízejí společenské systémy. Uvědomil si, že na samolibost oněch systémů opuštěný člověk jen doplácí.

Už v autobiografických *Listech z vyhnanství*, a pak téměř vždy, se postavy Hostovského příběhů pohybují ve schizoidním světě: reálná dění jsou pro ně čímsi nereálným, všednost je fantazmagorickým snem. Ve vyprávění se prolíná skutečnost s preludem, nejistý je význam i sama skutečnost dění, roste její nepochopitelnost a údělnost. I nejbližší lidé jsou si vzdáleni a nesrozumitelní a mohou se navíc stát součástí „všeobecného spiknutí“ zloby, velikášství, nepochopení a nedorozumění. Tak je tomu v románu *Nezvěstný*, příběhu double-agenta, který se odehrává na pozadí únorového puče v Praze, v příběhu špiona v *Půlnočním pacientovi*, v komorním příběhu o nedůvěře, jež zabije blízkou bytost (*Tři noci*), ve stěžejním Hostovského poválečném románu *Všeobecné spiknutí* a jinde. Vždy znovu a znovu, téměř obsedantně, tu autor nastoluje téma vratkosti a ohroženosti lidské identity.

Hostovského postavy hledají usilovně svůj „střed“, skrytý bod, z něhož si lze vysvětlit smysl lidské existence v čase, v kterém „není žádných čar dělicích přítomnost

od minulosti a budoucnosti“ (*Listy z vyhnanství*). Nalézají ho vždy při návratu k věcem minulým: v obraze krajin domova, cest a domů v rodné zemi, v návratu k matce, k dětství. Návraty jsou u Hostovského vždy „součástí vnitřního světa hrdiny, budovaného tváří v tvář ničivým katastrofám“ (Jiří Brabec), nositelé naděje, je-li nějaká, jsou Hostovskému vždy jen „boží dobrodružství“: snílci, blázni, tuláci, chudí a děti. Autor o tom sám mluví ve svých memoárech: „Rozhodl jsem se hledat ve světě lidí, jež jsem poznal v království dětství, a odvracet se od těch, kdož se pro zchlazené srdce sami odvracejí od dětí malých i od těch velikých.“

ČESKÝ SPISOVATEL V CIZINĚ

Svým židovstvím a vztahem k němu se Hostovský nikdy netajil. Před válkou pracoval v českožidovském hnutí (v letech 1932–37 např. redigoval *Česko-židovský kalendář*), židovský osud mu byl však jen jedním ze zdrojů a inspirací jeho tvorby, jen součástí (a v modelové situaci ghetta předobrazem) obecné situace člověka v moderním světě. Třebaže žil v cizině a byl jedním z mála našich spisovatelů, kteří se prosadili v jiné jazykové oblasti (mnoho jeho děl bylo přeloženo do angličtiny, němčiny, italštiny, japonštiny, švédštiny, dánštiny ad., některé romány byly zfilmovány), třebaže se jeho jméno po dlouhá léta nesmělo v rodné zemi vyslovit a jeho knihy tu nevycházely, cítil se Hostovský vždy českým spisovatelem a psal jen česky, i když mu to nepřinášelo mnoho štěstí; ne nadarmo nazval vzpomínky, jež sepsal koncem života, hořce a ironicky *Literární dobrodružství českého spisovatele v cizině aneb O ctihodném povolání kouzla zbaveném* (Toronto 1966).

Šťastný ve svém exilu nebyl. Pocit izolace, osamění, který obsedantně zobrazoval ve svém díle, byl jeho pocitem. „Zůstával sám,“ konstatuje kritik Vladimír Papoušek v monografii o Hostovském (1996). „Jeho nedůvěřivý postoj vůči skupinovým projevům ho udržoval v bezpečné vzdálenosti od svářících se táborů... Tato osamělá pozice literáta, jehož koncepce evidentně přesahovala hranice českého prostoru, sice pomohla Hostovskému vstoupit ve 40. letech do kontextu evropské literatury, ale nijak neulehčila jeho domácímu postavení, jak se ukázalo především v letech válečných a poválečných.“

Je zvláštní, že Obec spisovatelů ani Památník písemnictví nepřipravily výstavu, sympozium, setkání, které by připomněly dílo a osud tak důležitého autora.

TOMÁŠ PEKŇY

HOLOCAUST PODLE HALÓ NOVIN A JIM PODOBNÝCH

Mám před sebou Haló noviny z 19. března letošního roku, v nichž Josef Šulc komentoval zdravotní reformu ministra Julínka. V listě komunistické nestydatosti mimo jiné napsal: Postižení senioři „si umí odvodit, že zhoršená zdravotní péče ve stáří vyvolá zkrácení doby dožití. Pak už nejde jen o cílenou diskriminaci důchodců, ale spíše o metodu, kterou použili nacisté vůči Židům – holocaust.“

Slovo holocaust má svůj přesný obsah: je označením pro vyvraždění šesti milionů evropských Židů (i statisíců Romů) nacisty a jejich pomahači. Spolu s hebrejským „šoa“ je termínem pro promyšlený, detailně naplánovaný program vedoucí od rasové definice obětí přes jejich okradení, sociální a ekonomickou degradaci po shromáždění na jednom místě a průmyslově pojatou likvidaci. Jako takový si holocaust připomíná s mnoha lidmi po celém světě i Česká republika zvláštním památným dnem 27. ledna.

POPÍRAČI

NALEVO I NAPRAVO

Text Josefa Šulce naproti tomu sugeruje, že holocaustem jsou změny ve zdravotnictví demokratického státu na počátku 21. století, jež podle pisatele mají negativní důsledky pro délku života seniorů. Šulc není prvním ani posledním, kdo nevkusně a urážlivě k obětem i přeživším šoa bagatelizoval nacistickou genocidu Židů. Popírači šoa spjatí s neonacistickým hnutím si z „židovského mýtu holocaustu“ udělali základní tezi svého útoku proti pravdě a slušnosti. Dobře si při tom rozumí s propagandou v muslimských zemích, podle níž „takzvaný holocaust“ posloužil Židům k získání sympatií a oklamání světového veřejného mínění ve prospěch vzniku „sionistické entity zvané Izrael“.

Těm, kdo demonizují židovský stát, přizvukuje ve světě i extrémní levice, pro kterou většinou představují „skutečný holocaust“ vojenské akce Izraele následující po teroristických či raketových útocích na jeho území z pásma Gazy či území Libanonu.

Odpůrci demokracie nejrůznějšího zaměření systematicky zbavují pojem holocaust jeho obsahu, aby ho bez ohledu na historická fakta užili v pokleslé interpretaci pro své cíle. Takový je svět v době, kdy očití svědkové šoa ještě žijí, a odpudivě vyjádření Haló novin tak už vlastně ani neudivuje. Údiv ostatně nevyvolává ani

jiná informace zleva, jen o pár dní mladší: Mluvčí iniciativy „Ne základnám“ Jan Májíček projevil na webu Socialistické solidarity pozoruhodné pochopení pro teroristickou organizaci Hizballáh, když v rozhovoru s jejím sympatizantem Omarem blahopřál k „porážce Izraele“ v Libanonu.

EXTREMISTĚ, SPOJTE SE

Vůdce Hizballáhu vyzbrojeného a řízeného Íránem je Hasan Nasralláh. Prezident Íránu Ahmadínežád proslul svými extremistickými hrozbami židovskému státu a Nasralláh za ním v protizidovské zášti nezůstává pozadu. „Židé jsou rakovina, která je s to kdykoliv se znovu rozšířit,“ nechal se slyšet v jednom svém prohlášení a nebyl to jeho jediný výrok proti Židům čpící genocidou. „Pokud se všichni shromáždí v Izraeli, ušetří nám to starost jít po nich po celém světě,“ uvedl též.

Iniciativa „Ne základnám“ teď v reakci na Májíčkovy slova vyjadřuje na svých webových stránkách odpor k terorismu, ať už je „státní, či individuální“. Velkoplošný transparent s heslem „World without zionism“ (tedy „Svět bez sionismu“), které se v roce 2005 stalo mottem konference v Teheránu následované zde o rok později sešlostí popíračů holocaustu, prý zase na nedávné pražské demonstraci odpůrců radaru nesli neonacisté, nikoliv aktivisté Májíčkovy hnutí.

EXTRÉMŇÍ LEVICE A PRAVICE SE DOBŘE SHODNOU

I kdyby to byla pravda, není to poznání nijak povzbudivé. Četné studie dokládají, že extrémní pravice a levice v demokratických zemích se v některých náhledech hodně blíží – zcela jistě co se týče hodnocení „škodlivosti“ Izraele, Spojených států, NATO, Evropská unie, globalizace. Ve svém antiizraelismu antisemitského ražení a manipulacích s pojmem šoa se extrémní levice a pravice také dobře shodnou.

Právě to je jednou z charakteristik nového antisemitismu, jak ho známe především ze západní Evropy, byť jinak pravicoví a levicoví extremisté zůstávají nesmiřitelnými odpůrci. Je zřejmé jen otázkou času, než se i v tomto ohledu Česká republika dostane plně do Evropy.

LEO PAVLÁT

(*Psáno pro Mladou frontu Dnes a Roš chodeš; redakčně upraveno.*)

ELITA V MARIÁNKÁCH ...a další události

/Vybráno z českého tisku/

Média široce komentovala rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, který povolil v Plzni průvod neonacistů. Na otázku ČRo 1 – Radiožurnálu (22. 2.) „Můžete popsat, proč jste tak rozhodli?“, odpověděl jeden z členů soudu: „Tady bych to trošku připodobnil k fotbalovému zápasu. Při brutálním faulu se shodneme, že asi by ten hráč měl dostat červenou kartu. Ale tu kartu může dát pouze a jediné rozhodčí, to mu nemůže dát masér, to mu nemůže dát trenér, nemůže mu to dát žádný z protihráčů.“ (22. 2.) ■ Novináři, např. TV Nova (4. 3.), zaznamenali, že podle svědků neonacisté v Plzni při pochodu kolem synagogy hajlovali, křičeli „Židi do plynu“, ale nikdo ze strážců zákona nezakročil. ■ Týdeník Respekt (25. 2.) zkoumal reakci židovských duchovních na úpravu katolické velkopáteční modlitby, jak ji vyhlásil papež Benedikt XVI. Na rozdíl od jiných zůstává pražský a zemský rabín K. E. Sidon v klidu. „Předtím ta formulace byla více drsná, teď je drsná méně. To je třeba přivítat.“ říká. „Já bych bez jejich modliteb klidně přežil, ale těžko jim to mít za zlé, když si vzali za úkol nadělat ze všech lidí křesťany.“ Na některých věcech se obě náboženství podle něj prostě nikdy neshodnou: „My si také o křesťanech myslíme, že by mohli být osvícenější.“ ■ „Dívčí jméno jeho matky, Šapošnikovová, je židovské, a proto Medveděv není hoden stát se hlavou ruského státu,“ tvrdili podle ČTK (26. 2.) ruští nacionalisté před volbou nového ruského prezidenta. „Medveděvův štáb odmítl potvrdit či vyvrátit tvrzení o židovském původu.“ Podle moskevského hlavního rabína Goldschmidta je to jen nová verze obehrané písničky: „Každý, kdo se staví proti xenofobii a rasismu, se jistým kruhům zdá být Židem.“ ■ Podle Českobudějovického deníku (29. 2.) policie odchytila tři nezletilé sprejery, kteří si už už míchali barvu pro hanobící nápis na zdi jindřichohradeckého židovského hřbitova. ■ Synagoga v Nové Cerekvi je dominantou širokého okolí. „Z vlakového nádraží, když každý jede, tak říká: Co to je za hrádeček?“ svěřovala se nadšeně TV Prima (11. 3.) předsedkyně občanského sdružení „Pro synagogu“. „Synagoga, která nemá ve střední Evropě konkurenci, ukrývá i tajemství... Říká se, že má být pod svatostánkem podzemní chodba, která má vést až do Proseče.“ ■ Podle TV Prima (3. 3.) „doslova celý svět sledoval o víkendu Mariánské Lázně. Stejně jako v srpnu roku 1937 se tam sjela židovská elita

ze všech kontinentů. Zatímco setkáním před 70 lety žilo celé město, tentokrát se jeho účastníci před veřejností zavřeli do místního hotelu! Povídá se, že celou akci hlídala a sledovala izraelská zpravodajská služba Mosad.“ ■ Všechna média (např. Týden.cz 18. 3. pod titulkem „Kancelérka přísahá na přátelství Německa s Izraelem“) referovala tom, že Angela Merkelová jako první šéf zahraniční vlády vystoupila v Knesetu. V proslovu se mj. vrátila k tomu, že se její někdejší vlast (NDR) odmítla přihlásit k odpovědnosti za holocaust. ■ Nova (12. 3.) pod titulkem „Tajný život Karla Högera“ a Lidové noviny (13. 3., „Hrdinové mlčí i celý život“) informují o dosud zatím obecně neznámé aktivitě slavného herce za protektorátu. Jeho odbojová činnost byla rozsáhlá: byl zpravodajcem, pomáhal rodinám, jejichž živitelé byli v koncentračním táboře, také židovským rodinám; v jednom případě dokonce údajně tajně pronikl do terezínského ghetta. Zvláštní bylo, že o tom všem nemluvil ani po válce. ■

ČT 2 (20. 3.) vysílala americký dokument *André a jeho životy* o jednom z posledních žijících zástupců brněnského meziválečného funkcionalismu Andréem Steinerovi, který „dokázal za 2. světové války zachránit přes sedm tisíc slovenských Židů před deportací.“ ■ ČRo 3 – Vltava (7. 3.) vysílal komponovaný pořad na památku zavražděných židovských vězňů českého rodinného tábora v Osvětimi. ■ „Devět nadzemních a dvě podzemní patra bude mít palác Ehrlich, který vyroste v Šafaříkových sadech v Plzni... Ehrlich je příjmení velké plzeňské rodiny, která téměř celá zahynula v šoa. (Plzeňský deník, 6. 3.) ■ ČTK (6. 3.) referovala podrobně o první tradiční židovské svatbě v Olomouci po 70 letech. ■ Na nápad nechat bát děti po „zmizelých sousedech“ přivedla M. Vančurovová, pracující tehdy v pražském ŽM, před devíti lety bezmoc. Pamětníci se nabízel, že budou o holocaustu vyprávět, školy o to ale nestály. Dnes hledáním „zmizelých sousedů“ zaplňuje bílá místa historie asi deset škol. „Pár studentů zjistilo víc zajímavých věcí než místní historici,“ pochlu-

bila se např. studentka strakonického gymnázia. (LN, 10. 3.) ■ Neviditelný pes (15. 3.) přinesl obsáhlý rozhovor o cestě ke konverzi a životě v Beerševě s Izraelkou Oraiot Melchukorovu (33), dříve Petrou Linhou. ■ Pod přitažlivým názvem „Byli Izraelité pod vlivem drog?“ referovaly Lidové noviny (6. 3.) o teorii „předního izraelského vědce“, podle které mohlo být Mojžíšovo vidění na hoře Sinaj představou lidí v „pozměněném stavu vědomí“. Sám v Amazonii zakusil ayahuasku a „při takových příležitostech může někdo vidět světlo a druhý poznává podstatu všeho bytí, kterou někteří identifikují s bohem“, tvrdí vědec; připomíná, že v Bibli se vyskytují případy, kdy lidé „vidí zvuky“, v oblasti Amazonie zase lidé po užití lektvaru „vidí hudbu“. „Ne však každý, kdo užívá tyto rostliny, je autorem Tóry, na to musíte být Mojžíš,“ dodává nakonec. ■ Média (např. ČR 6, 12. 3.) připomněla 70. výročí anšlu-

Kresba Antonín Sládek.

su Rakouska, který si nechal Hitler potvrdit plebiscitem; před ním nechal zatknout 76 tisíc odpůrců nacismu a z hlasování vyloučil Židy, míšence a „nepřátele režimu“. ■ Pod titulkem „Syna ukryla v zahraničí“ otklala MfD (8. 3) popis jednoho z dramatických příběhů židovské rodiny v době šoa. Za článek získal autor novinářskou cenu Konrad Adenauer Stiftung 2007; převzal ji „na slavnostním setkání několika desítek lidí v plzeňském pivovaru“. ■ LN (17. 3.) zaznamenaly, že letošní Cenu Alfréda Radoka v kategorii „česká hra“ získal dramatik Milan Uhde za svůj *Zázrak v černém domě*. ■ Média připomněla, že i čeští Židé slaví Purim. Třebíčský deník (14. 3.) např. pod titulkem „Nejveselejší židovský svátek právě začíná“ oznamuje, že oslavu uspořádá třebíčský Travellers' Hostel a restaurant U Dubu. Pod pozoruhodným titulkem „Purim: mezi masakrem a posvícením“ publikovala MfD (22. 3.) obsáhlý článek J. Fingerlanda, v němž se autor mj. zamýšlí nad tím, proč si Židé o Purimu ordinují „téměř sebevražedné veselí“, zatímco křesťané mají smutek; středověké oslavy „zřejmě skrývaly temnější tóny... mohlo jít často o zástupný způsob agrese proti křesťanství“. ■ „Fajn. Porazil jsem mladochy!“ svěřil se fotograf Jan Saudek MfD (1. 3.) poté, co na pražské Letenské pláni zvítězil v přátelském silovém trojboji. (tp)

IZRAEL: Peres v literární Francii

Bude tomu pomalu rok, co Nicolas Sarkozy vyhrál prezidentské volby a ve světě se začalo hovořit o nové francouzské politice, odklánějící se od dosavadního anti-amerikanismu a rezervovaného postoje vůči Izraeli. Zatímco Jacques Chirac dával až příliš najevo prioritní zájem o francouzskou roli v arabském světě a vztah k Izraeli vázal na „pokrok v mírovém procesu“, Sarkozy – politik nové generace, spíše amerického stíhu a s židovskými kořeny – měl tomuto tónu odzvonit.

Bude tomu tři čtvrtě roku, kdy byl izraelským prezidentem zvolen Šimon Peres, muž o generaci starší než padesátník Sarkozy, člověk, který před půlstoletím právě ve spolupráci s Francií zajistil pro Jeruzalém jadernou technologii, a jeden z mála izraelských politiků dodnes velmi vstřícných vůči Evropě. *Roš chodeš* změny ve vztazích mezi Izraelem a Francií v létě komentoval s opatrným optimismem ve stylu „uvidíme“. Takže po letošním březnu, po Peresově návštěvě ve Francii, je na místě zamyšlení, co už jsme viděli.

Pro běžného konzumenta novin je každý příjezd zahraničního státníka de facto návštěvou „státní“, ale jako oficiální akt je „státní návštěva“ dosti vzácná věc. Dovídáme-li se tedy, že cesta Šimona Perese byla první oficiální návštěvou hlavy cizího státu v Sarkozyho Francii, máme poněkud přesnější představu o jejím významu (sám Sarkozy ji oplátí v květnu). Nicméně ani taková změna, jakou byl Sarkozyho nástup do Elysejského paláce, nezlomí vše naráz, nota bene tradiční francouzské zájmy.

Dobře to ilustrovaly události kolem pařížského knižního veletrhu. Začínal v době, kdy Sarkozy pilně lobbuje za svůj projekt Středomořské unie – ta má sdružit státy přiléhající ke Středozemnímu moři, ať už evropské, muslimské či Izrael. Jenže právě některé muslimské země vyhlásily bojkot knižního veletrhu, a nebyly to jen očekávané státy jako Írán či Saúdská Arábie, ale i francouzské opory jako Maroko, Alžírsko, Tunisko a Libanon. Proč? Na protest proti tomu, že ústředním vystavovatelem, čestným hostem veletrhu byl právě Izrael. Takže Šimon Peres veletrh sice osobně zahájil, ale Sarkozyho představa univerzální Středomořské unie pod francouzským vlivem dostala trhliny.

VŘELOST À LA FRANÇAISE

Paříž stojí za mši, řekl před čtyřmi sty lety král Jindřich IV. Myslel tím svou konverzi ke katolictví, po níž jako první (bývalý) protestant získal francouzský trůn. Izrael

stojí Paříži za dopravní zácpu, napsal v únoru 2004 – v narážce na Jindřichův výrok – list *Ha'arec*, když Chirac nechal kvůli návštěvě izraelského prezidenta Kacava uzavřít centrum metropole. Sarkozy ho, jak jinak, překonává. Ne v uzavírání ulic, ale ve výzdobě města, takže *Ha'arec* nyní před návštěvou Paříže v nadsázce dokonce varoval: ne kvůli antisemitismu, ale kvůli výlevům lásky k Izraeli!

Tiskové agentury dosti stereotypně opakují: za Sarkozyho se izraelsko-francouzské vztahy výrazně zlepšily. Zsvěcenější pohled ale nabízí Adar Primor v již citovaném *Ha'arecu*. Sarkozy podle něj už vstoupil do dveří poněkud pootevřených v posledních letech Chirakovy vlády – v roce 2002 Francie přestala vázat svůj poměr k Jeruzalému na „pokrok v mírovém procesu“, za Šaronovy návště-

Paříž 15. března 2008. Foto Hana Schiker.

vy v Paříži (2005) vyhlásila založení francouzsko-izraelské nadace s kapitálem 1,6 miliardy dolarů na podporu společných projektů a loni v červnu otevřela v Tel Avivu své kulturní centrum za peníze původně určené pro centrum v Šanghaji. Takže Šimon Peres těmi dveřmi jen dále pohnul.

Nebyl by Peres Peresem, píše Primor, kdyby propásl šanci dát své návštěvě historickou perspektivu. Ve své řeči citoval Rašiho (francouzského komentátora Tóry), Napoleona (jenž v Jafu přiznal Židům ná-

rodní aspirace) i Chateaubrianda (jenž obdivoval Židy, jak odolávají asimilaci). „Nikdy nezapomenu na své první kroky na francouzské půdě,“ oživil Peres padesátá léta, kdy zbraně, o které marně usiloval v USA a Británii, získal ve Francii. „Těžko popsat vřelost, solidaritu a podporu à la française, kterou jsem cítil v každém koutku této země.“

SPISOVATELE ANO, STÁT NE

Peres jako by se vrátil o půlstoletí nazpět, do Francie, která je po padesáti letech opět na straně Izraele, ale intelektuální establishment vykazuje zřejmě větší setrvačnost, jak ukázalo dění kolem knižního veletrhu. Výzvy k bojkotu vzešly z řad Palestinců a muslimských učenců.

„Není hodné Francie, země revoluce a lidských práv, vítat na veletrhu rasistickou, okupační zemi,“ řekl člen Palestinského svazu spisovatelů Mutavákil Tahá. „Vybrat Izrael za čestného hosta v době,

kdy v Gaze umírají Palestinci, je netaktní přehmat,“ napsal v listu *Le Monde* intelektuál Tariq Ramadan. Že tyto osobnosti nezmiňují kauzalitu a léta trvající raketové ostřelování z Gazy, je spíše očekávané. Méně očekávaný byl fakt, že na kauzalitu nepoukázali ani obháje izraelské účasti z řad pořadatelů i spisovatelů.

Jde o poctu izraelským spisovatelům, nikoliv o poctu Státu Izrael, který právě slaví šedesátiny, a mnozí z těchto spisovatelů neúnavně bojují za mír na Blízkém východě, zněl hlavní argument pořadatelů. Je to dost podivný argument. Jistě, Izrael je demokratický stát, kde spisovatelský svaz

není vládní institucí. Ale když už někdo chce tohle oddělení deklarovat, proč nezdůrazňuje nezávislost spisovatelů na státu? Proč podprahově naznačuje, že za ty spisovatele se stydět nemusí, ale za ten stát by se stydět mohl? Naplno to z osobností citovaných v tisku řekl jen Amos Oz: „Ti, kdo volají po bojkotu, neoponují izraelské politice, ale jeho existenci. Říkají, že Izrael by neměl být zastoupen na pařížském knižním veletrhu, protože si prostě myslí, že Izrael by neměl být.“

ZBYNĚK PETRÁČEK

Kalendárium

JAKO OSTATNÍ podobné instituce, také Rada náboženských obcí v krajích českých a moravských teprve díky teplejšímu povětří potlačila **před 40 lety** nedůvěru a strach. A vyslovila – v nezbytném dobovém žargonu – přání, jejichž splnění, jak se zdálo, nabízelo jaro 1968. V prohlášení rady ze **7. dubna 1968**, které vyšlo z porady, jež „trvala od rána až do odpoledních hodin“, zdejší Židé – poprvé od roku 1948 – veřejně mluví o antisemitismu režimu 50. let, především v čase politických procesů. „Když se strůjím podvržených obvinění podařilo vyvolat protižidovské nálady, byli židé vytlačováni z politického, hospodářského i kulturního života. Mnozí byli pronásledováni, šikanováni a vězněni. Na tak malý hlouček židů, který u nás žije, byl počet těchto obětí obrovský.“ Autoři prohlášení si pak (podle toho, co dnes víme) překvapivě pochvalují „přímo vzornou péči státu o židovské památky“, ale hned se vrátili k rekriminaci. Připomínají, že byl „omezen mezinárodní charakter oslav tisícího výročí příchodu židů do Prahy a 700. výročí Staronové synagogy, jež se měly změnit jen v místní a úzce náboženskou záležitost. Tento záměr vyvolal ostrou reakci doma i v cizině,“ právě totiž probíhala „ostře protizraelská kampaň tisku“ kolem arabsko-izraelské války v r. 1967, „opírající se o jednostranné zpravodajství... Styl některých článků připomínal 50. léta.“

Čeští Židé (a také slovenští, kteří vydali obdobné prohlášení **8. dubna 1968**) pak přivítali „úsilí našeho lidu o obrození naší demokracie“ a „považovali za spravedlivé“, aby bylo splněno šest požadavků. 1) Vláda by měla v „rámcích rehabilitace odsoudit projevy antisemitismu v období politických procesů“. 2) Rasová perzekuce by měla být postavena „na roveň jiné politické perzekuci“. 3) Židé by měli mít neomezenou možnost přístupu k místu na břehu Ohře, kde nacisté vhodili do vody popel asi 20 000 vězňů terezínského ghettu. 4) Mezinárodní události by neměly narušovat postavení Židů v republice. 5) Mělo by být umožněno oslavit na mezinárodní úrovni milénium příchodu Židů do českých zemí a 700. výročí Staronové synagogy. 6) Náboženskou výchovu mládeže by neměla ztěžovat administrativní opatření.

Z požadavků – nijak přemrštěných – nebylo splněno nic. Efemeridu (jak nazývá „pražské jaro“ Jiří Gruša ve svém románu *Dotazník*, který vyšel poprvé před 30 lety u Škvoreckých v Torontu) ukončily tanky. Z beztak již „malého hloučku židů“ po sovětské okupaci 1968 emigrovalo z republiky asi 6000 osob.

NUMEROLOGOVĚ by asi z toho vyvodili závěry, my tu jen konstatujeme, že souhrou náhod

se v okruhu několika dnů střetávají životní data tří vědců, univerzitních profesorů, kteří zásadně ovlivnili kvalitu germanistických studií na pražských univerzitách. Nejstarší z nich **ARNOŠT VILÉM KRAUS** (nar. 4. 11. 1859 v Třeboradicích) patřil k první generaci Židů, která vstoupila do české vědy, v jeho případě navíc velmi významně: řadí se k osobnostem, jako byli např. Zubatý, Masaryk, Vlček aj. Více než 45 let, z toho čtvrt století jako profesor, působil na české Univerzitě Karlově. Jeho hlavním zájmem byly peripetie vztahu české a německé kultury a literatury. Kromě řady literárně historických studií a spisů, z nichž jmenujme alespoň obsáhlé *Husitství v literatuře, zejména německé* (I–III, 1917–24), překládal z němčiny a severských jazyků, psal kritiky, fejetony, učebnice.

Před nacisty mohl emigrovat, ale „nehodlal opustit vlast“. Zemřel před **65 lety, 14. 4. 1943**, v terezínském ghettu. Podobně jako A. V. Kraus, také jeho žák a nástupce na katedře UK **OTOKAR FISCHER** představoval celou jednu epochu vývoje české germanistiky. Narodil se v Kolíně před téměř **125 lety, 20. 5. 1883**. Byl dramatikem, básníkem, zakladatelem překladatelské školy, esejistou, literárním a divadelním historikem, dramaturgem (mj. Národního divadla) atd. Jeho dílo a osudy jsou dostatečně známy (viz např. Rch 5/1998), zde si chceme připomenout, že zemřel raně mrtvicí po zprávě o nacistickém anšlusu Rakouska **12. 3. 1938**, tedy před více než **70 lety**. Fischerův kolega na katedře germanistiky (německé) pražské univerzity **JOSEF KÖRNER** se narodil v Rohatci u Hodonína před **120 lety, 14. 4. 1888**. Věnoval se především literatuře 19. století a období romantismu, více než 30 let pracoval na svém hlavním díle *Bibliografisches Handbuch des deutschen Schrifttums* (1949). Katedru vedl v l. 1930–38, pak byl z rasových důvodů ze školy vyloučen. Pro režim po r. 1945 nebyl „přijatelný“ zase z důvodů politických. Zemřel 9. 5. 1950 v Praze. (tp)

Co nového ve Vídni LEBEN! – ŽIVOT!

Leben! – Život! Tak se nazývá právě probíhající výstava fotografky **Margit Dobronyiové** (95), kterou připravila pro Židovské muzeum ve Vídni Ruth Beckermannová. Ze 180 000 Židů, kteří zde žili před druhou světovou válkou, zůstalo ve Vídni po roce 1945 pouhých 2000. Nikdo neočekával, že by se v hlavním městě Rakouska mohla židovská obec obnovit, ale – stalo se. Nejprve přicházeli přeživší z táborů pro „displaced persons“, pak utečenci ze sousedních komunistických států. Pro většinu bylo Rakousko tranzitní zemí, ale někteří ve Vídni zůstali, založili rodiny a začali podnikat. Židovská obec se pak jednak obnovovala, ale současně i proměňovala, postupem času byla jiná než předválečná komunita. Margit Dobronyiová přišla do Vídně z Maďarska v roce 1956 a brzy nato se tato malá fotografka s velkým bleskem začala objevovat na svatbách, bar micva, plesech a dalších oficiálních i neoficiálních setkáních. Fotografovala bez přestání, na zakázku nebo jen sama pro sebe: radostné tváře, rozpustilé oslavy, pestré barvy, moderní život v šedivém městě. Jedna linie jejich fotografií vypráví příběh o potřebě dohnat promeškaný život, o touze přenést se přes všechno, rozezpívat se, tančit...

Soubor snímků Margit Dobronyiové představuje významný kulturně-historický dokument, je jedním z nejdůležitějších zdrojů našeho poznání dějin vídeňských Židů po roce 1945. Zachycuje nesmělé začátky, vývoj židovské komunity i hospodářský vzestup úspěšné skupiny imigrantů, která byla od 80. let posílena přistěhovalci z Kavkazu. Archiv Dobronyiové čítající 150 000 snímků odkoupilo v roce 2004 vídeňské Židovské muzeum JMW. Z něho vybrala Ruth Beckermannová a její spolupracovníci na 3500 fotografií, které na výstavě doplňují filmové ukázky, vzpomínky pamětníků (videozáznamy). K dispozici je rozsáhlý katalog z nakladatelství Mandelbaum Verlag. Více informací k výstavě naleznete na stránkách: www.jmw.at; tvorbu a projekty Ruth Beckermannové pozná zájemce na webovém odkazu www.ruth-beckermann.com.

(Leben! – Život! – výstava ve Vídni. 19. březen – 22. červen 2008. Jüdisches Museum Wien, Palais Eskeles, Dorotheergasse 11, A-1010 Wien. Otevírací doba Ne–Pá 10–18. Spojení MHD: U1, U3, zastávka Stephansplatz.) (com)

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

(Maiselova 18, velký sál)

PODVEČER YVONNE PŘENOSILOVÉ

Ve středu **2. dubna** v 15.00 přijaly pozvání známé zpěvačky původem z Řecka **Martha a Tena Elefteriadu**.

KÁVA O ČTVRTÉ

■ V úterý **15. dubna** od 15.00 přivítáme významného katolického kněze, psychologa a sociologa náboženství a autora řady publikací prof. **Tomáše Halíka**, ThD.

■ V úterý **29. dubna** od 15.00 mezi nás zavítají **Klára Kalibová** a **Ondřej Cakl**, aktivisté sdružení Tolerance a občanská společnost, odborníci na pravicový extremismus.

Vstup volný. Připravil a moderuje Honza Neubauer jan@neub.biz.

HEBREJSKÝ ROMANTISMUS

■ Židovské muzeum v Praze ve spolupráci s Francouzským institutem v Praze zve na slavnostní koncert, který se koná ve Španělské synagoze v úterý **29. dubna** v 19.30. Na koncertu zazní díla Maxe Brucha, George Perlmana, Josepha Achrona, Johna Williamse a Ernesta Blocha.

Vstupenky zdarma lze od 1. do 22. dubna vyzvednout u paní Evy Fantové (Jáchymova 3, Praha 1, 2. poschodí) každý všední den od 10.00 do 12.00 hodin (telefon: 226 235 051; e-mail: fantova@kehilaprag.cz).

SLAVNOSTNÍ VEČER K 60. VÝROČÍ

■ Židovské muzeum v Praze spolu s Federací ŽO v ČR srdečně zvou na slavnostní večer u příležitosti 60. výročí založení Státu Izrael. Koná se ve Španělské synagoze v pondělí **5. května** od 19.00, v programu zazní skladby izraelských hudebníků a ukázky z literárních děl izraelských autorů.

Vstupenky zdarma lze od poloviny dubna do vyčerpání kapacity ve všední den mezi 10 a 12.00 vyzvednout u paní Fantové (kontakt viz výše).

AVIŠAJ COHEN V PRAZE

■ Dne **13. dubna** od 19.30 koncertuje v Paláci Akropolis na Žižkově osobitý izraelský jazzový kontrabasista a skladatel **Avišaj Cohen** (28). V Praze uvede ve světové premiéře nový ansámbl a skladby, k nimž ho inspirovala kultura a historie jeho rodné země.

Skupinu tvoří mladí umělci z Izraele i z USA a jejím jádrem je úspěšné Jazz Trio. Více informací o koncertu viz www.pjmusic.cz.

I. BIENÁLE KAFKA/BORGES

■ V rámci bienále, jež pořádají Společnost Franze Kafky a Fundación Internacional Jorge Luis Borges, se **22. 4.–24. 5.** uskuteční řada setkání se spisovateli, koncerty, divadla, filmy a výstavy. Ve dnech **22.–23. dubna** se v Praze koná mezinárodní sympozium. Bližší informace na www.kafka-borges.cz.

KULTURNÍ POŘADY

Avišaj Cohen. Foto archiv.

VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ CENTRUM ŽM V PRAZE

(Maiselova 15, 3. patro)

■ Není-li uvedeno jinak, začínají programy v 18.00 a vstup na ně je 20 Kč.

■ úterý 1. 4.: *Divný kořeny* – s autorkou autobiografické knihy **Hanou Frejkovou** hovoří Jana Šmidová, vedoucí redaktorka ČRo 6.

■ 3. 4.: *Maimonidových třináct článků víry*. Cyklus přednášek vrchního zemského a pražského rabína K. E. Sidona.

■ 7. 4.: *Ještě k Purimu*. Koncert s purimovým povídkám, v němž účinkují Hana Frejková – zpěv, Michal Hromek – kytara. Vstupné 60 Kč.

■ 10. 4.: *Židovská magie v talmudských dobách*, jak se nám jeví na základě zmínek obsažených v Babylonském talmudu. První z přednášek Blanky Dohnalové (Ludwig-Maximilian Universität v Mnichově).

■ 17. 4.: *Blízký východ včera a dnes*. Izraelská muzea – Izraelské i Rockefellerovo muzeum, Jad vašem i méně známá místa. Cyklus přednášek ing. Jana Neubauera.

■ 23. 4.: *Poselství Egonu Hostovského dnešnímu čtenáři*. Vzpomínkový večer ke stému výročí narození předního českého prozaika 20. století připravila Vlasta Skalická. Úvod literární historik Vladimír Karfík, úryvky přednesou T. Fischerová a J. Kačer.

■ 24. 4.: *Pojďme spolu do muzea...* Povídky s pracovníky Židovského muzea v Praze. Část 3. – Žid. dějiny a judaistika. Iveta Cermanová, Alexandr Putík – historici, judaisté.

■ 28. 4.: PhDr. Helena Nosková, CSc. (Ústav pro soudobé dějiny AV ČR), *Vztah pováleč-*

ného Československa k menšinám: od demokratizace k sovětizaci. Přednáška z cyklu *Židovská menšina v Československu v poválečných letech*.

■ 29. 4.: Ivan Prokop: *Devět židovských cest* – procházky po památkách Čech, Moravy a Slezska. Vernisáž výstavy fotografií, které vznikly jako ilustrace k obrazovému průvodci Jiřiny Chrastilové (nakl. Paseka) mapující prolínání židovské a křesťanské kultury na území naší republiky. Občerstvení.

■ 30. 4.: *Ženy v Bibli, ženy dnes*. Díl XIV. Šechina, Chochma, Levana, Lilit: Hledání ženského božství v židovském feminizmu. Cyklus přednášek hebraistky Terezie Dubinové, Ph.D.

Nedělní program pro děti a jejich rodiče

■ 13. dubna ve 14.00: Arjeho kamarád Mojžíš má velký úkol (Pesach). Prohlídka: Španělská synagoga, Klausová synagoga.

VÝSTAVY VE VKC ŽM PRAHA

■ *Přerušená modlitba* – výstava obrazů Sylvy Chludilové zachycující atmosféru starého židovského Mikulova. (Do **25. dubna**.)

VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ CENTRUM V BRNĚ

(tř. Kpt. Jaroše 3, 602 00 Brno)

■ Není-li uvedeno jinak, začínají pořady v 19 hodin.

■ 1. 4.: *Dopisy z nacistických koncentračních táborů a věznic* – přednáška filatelisty Mgr. Valentina Schiebla k právě probíhající výstavě v sále VKC. Události 2. světové války z hlediska různých nařízení o činnosti pošty. Vstupné 20 Kč.

■ 6. 4. v 15.00: *Nostalgia quartet* – speciální koncert ze skladeb židovských skladatelů. Vstupné 50 Kč.

■ 8. 4.: *Uta z Naumburku* (1975). Pozoruhodná a dnes již neznámá rozhlasová hra Zdeňka Urbánka. Režie Josef Červinka (v rámci cyklu Desetkrát Josef Červinka). Uvádí Mgr. Přemysl Hnilička. Vstup 20 Kč.

■ 15. 4.: *Kurt Weill*. Muž, jehož nejslavnější písní se stal ve spolupráci s Bertoldem Brechtem hit Mackie Messer. Další díl z cyklu posledních pořadů *Hudebníci z diaspory* uvede MgA. J. Beránek. Vstup 20 Kč.

■ 22. 4.: *Jak se žije českým ortodoxním Židům v současném Izraeli?* Přednáška Šloma Kučery, českého studenta ješivy v Izraeli. Vstupné 20 Kč.

■ 27. 4. v 15.00: *Pesach*. Dílna pro děti od 6 let s doprovodem. Vstupné 30 Kč.

VÝSTAVY VE VKC ŽM BRNO

■ V dubnu můžete v sále zhlédnout výstavu nazvanou *Dopisy z nacistických koncentračních táborů a věznic*.

■ ŽO Brno ve spolupráci s brněnskou pobočkou VKC ŽM připravila v době od **31. března do 19. dubna** mimořádnou výstavu do Křížové chodby Nové radnice v Brně. Výstava nese název *...dokud ta jména ještě existují* a můžete na ní spatřit náhrobky židovského hřbitova z Šafova v grafickém díle japonského umělce Kunita Nagaoky.

PESACH 5768

■ První seder se koná **19. 4.**, povede ho rabi Sidon a začíná v 21.15; druhý seder se koná **20. 4.**, povede ho rabín Koller a začíná v 21.00. Prodej lístků na seder začne 7. 4. v pokladně ŽOP, Maiselova 18, 2. patro (tel. 224 800 817; 224 800 859). Ceny – pro dospělé 240 Kč; děti 120 Kč. Lístky pro turisty se budou prodávat v Muzeu Boutique (Červená ulice) a budou stát: dospělý 850 Kč; děti 425 Kč. Macesy, macesová moučka a víno na Pesach se již prodávají v naší prodejně. Prodej potravin na Pesach začne v úterý 8. 4. Macesy budou v prodeji zhruba od 7. dubna. *mw*

ČESKO-MORAVSKO-SLOVENSKÉ SETKÁNÍ

■ Vážení a milí, dovolujeme si vás informovat o chystané akci *Limud Kešet 2008*, díky níž se poprvé setkají Židé z Čech, Moravy a Slovenska. V současné době pracujeme na finální podobě programu, ale již teď vás můžeme ujistit, že bude bohatý a pestrý. Účast přislíbili domácí i zahraniční lektori, např. Samuel Cooper, Adam Goodwatch, Jechiel Barchaim, Jano Špaček, Jiří a Dominika Hoškovi, Arnošt Goldflam a další.

Můžete se těšit na semináře o umění, politice či náboženství. Čekají na vás praktické workshopy, sportovní aktivity a kulturní vystoupení. Jedinečný bude speciální program pro děti pod vedením Mariany Zissová. Připravujeme několik diskusních panelů, ve kterých bychom chtěli přiblížit minulost, současnost a budoucnost našeho komunitního židovského života a společně si zavzpomínat.

Ve spolupráci s Židovskou obcí Praha a Brno pro vás plánujeme slavnostní šabat a věříme, že účast rabínů Sidona, Kollera, Narrowa a jiných bude zajímavým a inspirativním zpestřením. Kromě šabesových tradic si chceme připomenout nastávající 400. výročí úmrtí pražského rabihö Löwa, využít přítomnosti povolaných osob a dozvědět se o něm víc. Průběžně vás budeme informovat na našich internetových stránkách www.cr-sr.com, kde se také můžete přímo zaregistrovat. Těšíme se na vás!

Za organizační tým *Peter Gyori*

WIZO

■ Srdečně vás zveme na členskou schůzi, která se koná **16. dubna** v 15.00 v restauraci Šalom (v Židovské radnici). Výbor se sejde **9. dubna** v 15.00 v Jáchymově ulici. *zv*

SDRUŽENÍ ŽIDOVSKÝCH ODBOJÁŘŮ A VOJÁKŮ ŽOP

■ Břežnové plénum prosvítala vzpomínka na prezidenta T. G. Masaryka a jeho vztah k židovství a k Židům, přednesená prof.

VÝZVY, ZPRÁVY**INZERCE**

K. Gajanem, předsedou Masarykovské společnosti. Oznamujeme změnu termínu příští schůze: koná se ve čtvrtek **3. dubna** v 10.00 hod ve 3. patře radnice ŽOP. Srdečně zveme naše milé členy a příznivce. Program: „Moje maminka v odboji proti nacistické zvlůti“ – Marta Neužilová.

DENNÍ CENTRUM SENIORŮ

■ Každý den máme pravidelné aktivity, podrobněji: www.kehilaprag.cz. Zvláštní nabídka: **15. 4.** od 10.30: kytarový koncert, hraje Jaroslav Houdl; **24. 4.** od 10.30 – pesachová beseda s rabim Sidonem. Kontakt: tel.: 226 235 100 až 102.

FEIGELE – PURIMOVÉ TURNÉ

Dětské divadlo Feigele pod vedením Vidy Neuwirthové navštívilo letos o Purimu se svou purimovou taškařicí *O královně Ester* – kromě Prahy – také židovské obce v Plzni, Děčíně, Teplicích a Liberci. Byl to pro děti velký zážitek a také přinesly do našich obcí velkou radost. Takže moc děkujeme a zase někdy přistě... *vn*

VÝZVA

■ Zpracovávám genealogii rodu Janských a v rámci toho pátrám po svých předcích, Židech z rodu Elbogenů (Ellbogenů). Je jedno, zda s jedním „J“ anebo se dvěma „ll“. Žili v obcích: České Libchavy v okrese Ústí nad Orlicí; Osek u Duchcova v okrese Teplice; Řepniky, obec u Vysokého Mýta, do r. 1960 okres Vysoké Mýto, po r. 1960 okres Chrudim, anebo v jejich okolí. Příslušníci rodu ovšem mohli žít kdekoli jinde, včetně zahraničí. Uvítám každou zprávu. Kontakt: karel@jansky.cz.

SEZNÁMENÍ

■ Mám 76 let, jsem vdova, bývalá zdravotní sestra. Hledám laskavého a optimistického přítele odpovídajícího věku na společné procházky, povídání, naslouchání, vzpomínání, abychom se společně zbavili pocitu osamění. **Zn.: Brno.** Odpovědi prosím do redakce Rch.

■ Který vzdělaný starší muž by si rád mallowal o životě s ženou s rozhledem, česky či německy? **Zn.: Jaro 2008.** Odpovědi prosím do redakce Rch.

■ Jsem 40/186 štíhlý nekuřák, delší dobu

rozvedený. Rád bych poznal inteligentní děvče do 34 let, normální postavy, bez závazků, s vyřešenou minulostí, smyslem pro humor a rodinný život. Pokud nehleď jen sponzora, ale naopak příjemný vztah, založený na vzájemném respektu, prosím, odpověz do redakce Rch., **Zn: Praha,** příp. blízké okolí.

VZPOMÍNKA NA „KRÁLE DŽEZU“

V loňském roce, dva týdny před svými 90. narozeninami, zemřel náš celoživotní přítel a předobry člověk, pan Dr. Emil Ludvík. Poznali jsme jej za války, asi v zimě roku 1943–44, když byl dirigentem v té době nejlepšího českého džezového orchestru. Můj bratr Pavel Bayerle hrál na trubku v náhodském orchestru Miloslava Zachovala. V tom studentském orchestru, který později proslavil a zvěnil Josef Škvorecký ve svém románu *Zbabělci*. Můj bratr byl muzikant zcela zaujatý džezovou hudbou, bylo proto pochopitelné a samozřejmé, že když se v Náchodě objevily plakáty, oznamující koncert „krále džezu Emila Ludvíka“, byl Pavel a všichni hoši z orchestru dokonale nadšeni. Po koncertu pak bratr přivedl pana Emila Ludvíka k nám domů. Bydleli jsme tehdy ve velkém domě našich židovských prarodičů, kteří už ovšem nebyli s námi, ale v koncentráku. Maminka byla židovka, tatínek křesťan, proto jsme zatím byli jako rodina pohromadě. Maminka už ale měla povolávací lístek do Prahy na Hagibor, kde se Židé z tak zvaných smíšených manželství měli shromáždit.

Od pana Ludvíka bylo odvázně, že k nám přišel, věděl, že styk křesťanů se židy byl nacisty zakázán. Seděli jsme do odjezdu ranního rychlíku do Prahy, Emil Ludvík otrěsen, když se dověděl o maminičtě povolávacím rozkazu. Varoval ji, ať nikam neodjíždí, že pro ni něco zařídí, i když mu to rodiče rozmlouvali, že se s tím nedá nic dělat. Skutečně udělal, co mohl: za několik dní přijel v noci vlakem do Náchoda s adresou lékaře, který byl ochoten potvrdit mamince nemoc, kvůli níž by nemohla na Hagibor nastoupit. Hned ráno pak zase vlakem odjel. Věděli jsme, že žádná lékařská potvrzení nacisti neuznávali, přesto jsme s velkým vděkem ocenili jednání pana Ludvíka – pro něho samého velice riskantní. Naštěstí se zřejmě nenašel udavač, o Ludvíkově noční návštěvě se nikdo nedověděl. Jen v protektorátním plátku *Árijský boj* se vyskytla poznámka, že dirigent Emil Ludvík po svém koncertu byl na návštěvě v domě žida Strasse. Nějaké následky to ale nemělo.

Tak vzniklo naše upřímné a pevné přátelství s Emilem Ludvíkem, které trvalo do konce jeho pozeňnaného života v srpnu 2007. *Věra Tomanová, Náchod*

ŽNO BRATISLAVA

V **apríli** oslávia: pani Katarina Borovánová, nar. 16.4. – 89 rokov; pani Edita Breineirová, nar. 7.4. – 71 rokov; pani Alica Drobáná, nar. 21.4. – 94 rokov; pani Elvíra Feldmarová, nar. 21.4. – 71 rokov; pani Lydia Katarína Felkelová, nar. 6.4. – 70 rokov; pani Eugénia Grznáriková, nar. 10.4. – 70 rokov; pani Rozálie Guttmannová, nar. 22.4. – 87 rokov; pani Lívia Herzová, nar. 22.4. – 82 rokov; pán Juraj Hilvert, nar. 23.4. – 71 rokov; pani Margita Horáková, nar. 22.4. – 85 rokov; pani Alica Ištvancoová, nar. 1.4. – 89 rokov; pán Ing. Teodor Kramer, nar. 6.4. – 80 rokov; pani Olga Kuxová, nar. 13.4. – 84 rokov; pán Ing. Roman Lazar, nar. 4.4. – 60 rokov; pani Zuzana Ledererová, nar. 3.4. – 78 rokov; pani Gabriela Menczelová, nar. 18.4. – 85 rokov; pani Magdalena Obertová, nar. 7.4. – 55 rokov; pani MUDr. Zuzana Pasternáková, nar. 24.4. – 60 rokov; pani Ing. Lýdia Piovarcsyová, nar. 2.4. – 75 rokov; pani Eva Rajeková, nar. 27.4. – 75 rokov; pani Eva Redlichová, nar. 8.4. – 70 rokov; pán Karol Reisz, nar. 17.4. – 86 rokov; pani Viera Staňová, nar. 16.4. – 73 rokov; pani MUDr. Hilda Svátková, nar. 10.4. – 73 rokov; pán Ing. Tomáš Šimko, nar. 20.4. – 78 rokov; pán Ivan Timföld, nar. 19.4. – 79 rokov; pani Eva Vajdová, nar. 12.4. – 90 rokov; pani PhDr. Zuzana Vitálová, nar. 25.4. – 60 rokov; pani Helena Weinwurmová, nar. 24.4. – 83 rokov; pani Margita Weisssová, nar. 7.4. – 95 rokov; pán Igor Zajac, nar. 10.4. – 60 rokov, a pani Ella Zemanová, nar. 4.4. – 85 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO BRNO

V **dubnu** oslavujú: pan Milan Bohorodčaner, nar. 24.4. – 59 let; pan Petr Haimann, nar. 29.4. – 70 let; pani Aloisie Halíčková, nar. 22.4. – 88 let; pani Hana Langová, nar. 6.4. – 60 let; pan Jiří Süs, nar. 21.4. – 52 let; pani Zoša Vyoralová, nar. 9.4. – 58 let, a pan Pavel Weisz, nar. 9.4. – 73 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO KARLOVY VARY

Dodatečne (a s omluvou) uveřejňujeme březnová výročí: V **březnu** oslavili narodeniny pani Alžběta Vilková, nar. 2.3. – 94 let; pan Pavel Rubín, nar. 16.3. – 60 let; a pani Jarmila Weinbergerová, nar. 21.3. – 85 let. *Ad mea veesrim šana!*

V **dubnu** oslavujú: pan Alexander Gajdoš, nar. 8.4. – 84 let; pani Veronika Huňáčková, nar. 11.4. – 35 let, a pan Viktor Klein, nar. 26.4. – 36 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO KOŠICE

Blahoželáme našim **aprílovým** jubilantom: pani Elena Foltýnová, nar. 19.4. – 90 rokov; pani Ella Foltýnová, nar. 11.4. – 88 rokov; pani Helena Horánová, nar. 14.4. – 88 rokov; pán Ing. Tibor Figuš, nar. 5.4. – 87 ro-

kov; pani Gita Grünwaldová, nar. 10.4. – 84 rokov; pani Gertrúda Stiefelová, nar. 18.4. – 80 rokov; pani Gerta Bayerová z Prešova, nar. 11.4. – 76 rokov, a pani Ema Bauerová, nar. 14.4. – 71 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO LIBEREC

V **dubnu** oslavujú narodeniny: pan Ctibor Abraham, nar. 17.4. – 62 let, a pan ing. Pavel Jelínek, nar. 27.4. – 73 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OLOMOUC

V **březnu** oslavili životní jubilea naši členové: pani Inge Olochová, nar. 25.3. – 72 rokú; pan ing. Pavel Repper, nar. 28.3. – 76 rokú; pan Luděk Cvrkal, nar. 20.3. – 41 rokú; pani Olga Poláková, nar. 12.3. – 43 rokú; pani Ludmila Unzeitigová, nar. 14.3. – 53 rokú; pani Iveta Forejťová, nar. 8.3. – 35 rokú, a pan Petr Papoušek, nar. 21.3. – 31 rokú.

V **dubnu** oslaví životní jubilea naši členové: pan Tomáš Fürst, nar. 2.4. – 30 rokú; pan Karel Wolf, nar. 26.4. – 82 rokú; pan Pavel Deutsch, nar. 26.4. – 31 rokú, a pani Helena Vostrá, nar. 30.4. – 53 rokú. *Ad mea veesrim šana!*

Mazl tov!

Dne 6. adaru proběhla na Židovské obci Olomouc po více než sedmdesáti letech židovská svatba. Předseda naší obce, pan ing. Petr Papoušek, si za přítomnosti vrchního zemského rabína Karola Efrajima Sidona, rabína Moše Chajima Kollera, rodiny, přátel a členů naší obce vzal svou dlouholetou partnerku JUDr. Zdenku Hudcovou, která po delší době završila proces konverze. Za všechny členy naší obce gratulujeme a přejeme mnoho štěstí nejen v rodinném životě.

ŽO OSTRAVA

V **dubnu** oslavujú: pan Pavel Freundlich Ph.D., nar. 12.4. – 36 let; pan Šlomo Kashi, nar. 8.4. – 62 let; pan Jan Mayer, nar. 13.4. – 83 let; pan MUDr. Alfréd Rechtman, nar. 14.4. – 61 let; pani Greta Ryšková, nar. 27.4. – 93 let; pani Eva Szusciková, nar. 23.4. – 69 let; pani Jarmila Weisssová, nar. 16.4. – 79 let, a pani Olga Zápalová, nar.

25.4. – 84 let. *Ad mea veesrim šana!*

Dne 4. 2. 2008 ve věku 85 let zemřela pani Gustina Stračánková.

ŽO PLZEŇ

Dodatečně, ale o to upřímněji, bychom rádi popřáli k **březnovým** narodeninám pani Evě Temerové, nar. 12.3. – 72 let; pani Arnoštce Reichmannové, nar. 30.3. – 71 let; pani Monice Kovářové, nar. 24.3. – 43 let; pani Janě Kašákové, nar. 5.3. – 46 let; a panu ing. Petru Weberovi, nar. 1.3. – 66 let.

Přejeme hodně zdraví, štěstí i osobní pohody místopředsedovi ŽO panu Pavlu Schwarzovi, nar. 6.4. – 69 let; panu Reně Přibilovi, nar. 17.4. – 62 let; pani Haně Tvrské, nar. 24.4. – 79 let; panu Romanu Štixovi, nar. 23.4. – 44 let, a pani Evě Kokoškové, nar. 25.4. – 50 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PRAHA

V **dubnu** oslavují: pani Helena Bišická, nar. 4.4. – 84 let; pani Doris Donovalová, nar. 4.4. – 84 let; pani Hana Golanová, nar. 24.4. – 88 let; pan Jan Hajný, nar. 10.4. – 82 let; pani Erika Juklová, nar. 19.4. – 81 let; pani Soňa Kubrová, nar. 5.4. – 84 let; pan Otto Dov Kulka, nar. 16.4. – 75 let; pani Růžena Pospíšilová, nar. 25.4. – 80 let; pani Eva Reifová, nar. 29.4. – 82 let; pan Ruvin Senderovič, nar. 16.4. – 81 let; pani Erna Seykorová, nar. 7.4. – 86 let; pan Evžen Singer, nar. 1.4. – 82 let; pani Alena Sternová, nar. 18.4. – 83 let. *Ad mea veesrim šana!*

Úmrtí

Dne 22. února 2008 ve věku nedožitých 98 let zemřel pan Josef Steiner. Ve věku 88 let zemřel člen ŽOP pan Otakar Braun.

ŽNO PREŠOV

V **apríli** oslávia: pán MUDr. Otto Schwalb, nar. 1.4. – 83 rokov; pani MUDr. Katarína Hrehorčáková, nar. 17.4. – 66 rokov; pán Tibor Kartin, nar. 18.4. – 83 rokov; a pán PhDr. Juraj Gutman, nar. 11.4. – 57 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNK RIMAVSKÁ SOBOTA

V **apríli** oslávia: pán Ivan Hoffmann, nar. 2.4. – 79 rokov; pani Anna Bokorová, nar. 9.4. – 57 rokov, a pani Mária Čižmárová, nar. 12.4. – 59 rokov. *Ad mea veesrim!*

ŽO TEPLICE

V **dubnu** oslavujú: slečna Lenka Krédlová, nar. 21.4. – 30 let; pan Zoltán Šafář, nar. 9.4. – 88 let; pani Eva Váňová, nar. 3.4. – 65 let; Ing. Jan Čapek, nar. 26.4. – 55 let, a Samuel Appel, nar. 11.4. – 6 let. *Ad mea veesrim šana!* Přeje celá teplická obec.

Errata

K článku *Edita Zochovická* (Rch 3/08): Pani Zochovická působila v britské armádě jako velitelka útvaru konvojů v Egyptě.

TEROR V JEŠIVĚ

Na počátku března zaútočil arabský terorista střelbou ze samopalu v jeruzalémském náboženském učilišti Merkaz harav ve čtvrti Kirjat Moše. Než ho přivolaní vojáci zastřelili, zavraždil osm studentů a devět zranil. Zabití studenti byli ve věku od 15 do 19 let, jednomu bylo 26. Ješiva, v níž studuje na tisíc studentů, je uznávána jako instituce stoupců náboženského sionismu, kteří hájí právo Židů na osídlení Západního břehu. Léta stál v jejím čele rabín Cvi Jehuda Kook (syn známého náboženského učence Avrahama Kooka). Podle policejního vyšetřování pocházel pachatel z řad izraelských Arabů – žil ve východním Jeruzalémě v osadě Džabal Mukaber a zřejmě vlastnil příslušný průkaz totožnosti, na základě kterého do dobře strážené školy pronikl. K atentátu se přihlásila organizace Jednotky osvobození Galileje – mučedníci Imáda Mughniji (tedy teroristického vůdce Hizballáhu, který zahynul v únoru v Damašku) a v Gaze vzbudila zpráva o jeho vykonání velké nadšení.

STAROSTA SDEROT V POŘADU BBC

Starosta města Sderot Eli Mojal vystoupil při návštěvě Británie ve vysoce sledovaném debatním programu BBC *Hardtalk* („řečeno natvrdo“). Vytkl v něm světovým médiím, že si nevěstí osudu tohoto těžce zkoušeného města: Sderot leží na jihu Izraele několik kilometrů od palestinské Gazy. V uplynulých sedmi letech na něj palestínští militaristé odpálili přes 7600 raket typu Kásam a znemožňují tak zdejší lidem normální život. „Když jste dítě a žijete ve Sderot, ani se vám nechce ven. A když musíte, napočítáte vždycky do deseti, než doběhnete k dalšímu úkrytu. O tomhle světová média nepiší,“ prohlásil starosta. Zhruba 15 procent původních 22 000 usedlíků už město opustilo, zkrachovala celá řada podniků. Při útocích, které ničí civilní budovy, zahynulo 12 lidí, stovky byly zraněny. Všechny sderotské děti trpí posttraumatickým stresem. V této souvislosti není bez zajímavosti, že v březnu navštívil Sderot premiér Topolánek – jednalo se o symbolický projev solidarity s tamějšími obyvateli. Prohlédl si zničený dům a podíval se do továrny Osem, kterou vlastní bratři Popperové, původem z Teplíc.

CENA ZA VAŘIČ PRO DÁRFÚR

Letošním laureátem ceny Charlese Bronfmana (100 000 dolarů), jež je každoročně udělována Židům mladším 50 let, jejichž humanitární práce napomáhá zlepšovat svět, je Američanka Rachel Andresová, ředitelka projektu na distribuci solárních vařičů. Cenu získala za pomoc dárfúřským ženám a dívkám, které žijí v utečeneckých táborech v Iridimi a Tulumu na súdánsko-čadských hranicích. Při sbírání dřeva potřebného na oheň na vaření a mytí jsou tyto ženy často napadány a znásilňovány bandami arabských milic. Díky iniciativě Andresové se do táborů zača-

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Titulní list Hagady, Vratislav, 1756.

ly dovážet levné solární vařiče, které ušetří ženám nebezpečné cesty mimo tábor. Organizace Jewish World Watch, pro niž laureátka ceny pracuje, navíc vyhlásila finanční sbírku, jejíž výnos (zatím 1 milion dolarů) je určen právě na výrobu a přepravu těchto vařičů k rodinám uprchlíků.

NOVÉ OBČANSTVÍ DANIELA BARENBOIMA

Slavný izraelský dirigent Daniel Barenboim (65) získal letos v lednu palestinské občanství. Hudebník, který je známý provokativními gesty – jako první izraelský dirigent do svého repertoáru zahrnul díla Richarda Wagnera –, prohlásil: „Občanství jsem přijal, neboť věřím, že osudy izraelského a palestinského národa jsou neoddelitelně spjaty. To, že musíme žít bok po boku, je nám buď požehnáním, nebo prokletím. A já dávám přednost tomu prvnímu.“ Barenboim v roce 1999 spoluzaložil orchestr, v němž hrají pouze arabští a izraelské muzikanti. V srpnu s ním plánuje provedení Wagnerovy *Valkýry* v berlínské Waldbühne („Hitler i Wagner se budou obracet v hrobech,“ komentuje dirigent tuto událost). Současně s tím uvažuje o kampani

ve prospěch získání financí na výstavbu koncertní síně v Ramalláhu, neboť by se tak zlepšil „každodenní život zdejších obyvatel“.

ŽIDÉ VÍTAJÍ NOVÉHO GUVERNÉRA

Američtí Židé s radostí přijali zprávu, že nástupcem newyorského guvernéra Eliota Spitzera se stal David Paterson. První guvernér černé pleti v historii státu New York je totiž znám svým zájmem o zlepšení velmi komplikovaných vztahů mezi místní černošskou a židovskou populací. Je členem koalice volených úředníků, již vytvořil rabín Dov Hinkind a jejímž cílem je potírat rasismus a antisemitismus. V říjnu 2007 navštívil Izrael a setkal se i s prezidentem Peresem.

NA PAMÁTKU KRAKOVSKÉHO GHETTA (A WAFFEN SS)

V půlce března si Krakov připomněl 65 let od likvidace zdejšího ghetta. K uctění památky obětí se šlo několik stovek lidí – kromě místních občanů a hostů i pár desítek těch, kdo přežili šoa, a několik lidí, které zachránil německý průmyslník Oskar Schindler. Prošli městem a společně pronesli na náměstí ve středu bývalého ghetta modlitbu *Kadiš*.

Ve stejnou dobu pochodovali lotyšskou Rigou tisíce lidí, kteří tak uctili památku krajanů, kteří za 2. sv. války bojovali po boku nacistů. V průvodu byli i „veteráni“ lotyšské jednotky Waffen SS. Proti nim pískotem protestovalo několik desítek lidí, většinou Rusů.

NEJSTARŠÍ PAMÁTKA

V březnu oznámili rakouští archeologové, že našli nejstarší doklad židovské přítomnosti v zemi. Jedná se o 2,2 cm dlouhý přívěšek, jenž obsahuje zlatý svitek, na kterém jsou vyryta počáteční slova modlitby *Šema* v řečtině. Přívěšek byl nalezen v dětském hrobě na pohřebišti z třetího století o. l. poblíž města Halburn již v roce 2000 a trvalo léta, než ho odborníci prozkoumali. **am**

רוש חודש ירחון חדש ROŠ CHODEŠ

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, Telefon / fax 242 487 330, e-mail: sefer@volny.cz Redakce: Jiří Daniček, Alice Marxová, Tomáš Pěkný (šéfredaktor). Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Mediaservis s.r.o., Zákaznické centrum Moravské nám. 12D, 659 51 Brno, tel.: 541 233 232; fax: 541 616 160, e-mail: zakaznickecentrum@mediaservis.cz, reklamace: 800 800 890. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí využívá administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 1. 4. 2008. **Cena 15 Kč**